

Büyük Osmanlı Denizcileri
KEMAL REİS
— VE —
BABA ORUÇ

— Ali Rıza Seyfi —

Hazırlayan
Selman SOYDEMİR

ÇAMLICA

Doğru bilgi doğru kaynaktan alınır...

Ali Rıza Seyfi

Büyük Osmanlı Denizcileri
KEMAL REİS ve BABA ORUÇ

Hazırlayan
Selman SOYDEMİR

Genel Yayın Yönetmeni
Ömer Faruk YILMAZ

Editör
Osman DOĞAN

Sanat Yönetmeni
Osman TURHAN

Tashih
Harun TUNCER

Grafik Tasarım
Abdullah KUBİLAY

Kapak Tasarımı
Sedat YAZILITAŞ

1. Baskı: İstanbul 2012

Baskı ve Cilt
Fazilet Neşriyat ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad.
No:52 Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 657 88 00 (pbx)

ISBN: 978-605-5331-41-2

İnciliçavuş Sok. No: 27/1 Sultanahmet - İSTANBUL
Tel-Faks: 0212 512 41 01
www.camlicabasim.com / bilgi@camlicabasim.com

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Ticaret
Anonim Şirketine aittir. İzinsiz yayınlanamaz.
Kaynak gösterilerek ıktibas edilebilir.

Büyük Osmanlı Denizcileri

KEMAL REİS

ve

BABA ORUÇ

- Ali Rıza Seyfi -

Hazırlayan

Selman SOYDEMİR

ÇAMLICA

İstanbul 2012

ÖNSÖZ

Tarihimizin belki de en çok ihmal edilen ve en az bilinen sahalarından birinin denizcilik tarihi olduğunu söylersek mübalağa yapmamış oluruz. Dünyanın dörtte üçünün denizlerle kaplı olduğu gerçeğini her düşündüğümüzde bahriye sahasının ehemmiyetini tekrar hatırlıyoruz; fakat ne hikmetse bu sahaya hak ettiği alakayı göstermiyoruz. Tarih boyunca dünyaya hükmeden devletlerin deniz güçleri sayesinde bunu başardıkları, göz ardı ettiğimiz büyük hakikatlerdendir. Çamlıca Basım Yayın tarafından, bahriye tarihimize dair daha evvel Denizler Kahramanı Turgut Reis ve Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatıraları isimli kitaplar neşredilmişti. Bunların bir üçüncüsü olarak, "Kemal Reis ve Baba Oruç" adlı kitabı neşre hazırlamış bulunuyoruz.

Biri, Sultan İkinci Bayezid devrinin en büyük denizcisi, Osmanlı donanmasının resmî değilse de manevî kumandanı, Burak Reis'in arkadaşı, Pirî Reis'in amcası Kemal Reis; diğeri Barbaros isminin asıl sahibi, Hayreddin Paşa'nın ağabeyi, İspanyolların ve bütün Avrupalıların korkulu rüyası, Cezayir ülkesinin sultanı Oruç Reis nâm-ı diğer Baba Oruç...

Osmanlı'nın son devrinde yetişen bahriye subayı, yazar ve deniz tarihçisi Ali Rıza Seyfi (1880-1958) tarafından kaleme alınan "Kemal Reis ve Baba Oruç" ilk defa Osmanlıca olarak 1909 yılında İstanbul'da basılmıştır. Eserin tam künyesi şöyledir: Ali Rıza Seyfi, Kemal Reis ve Baba Oruç, Süha Matbaası, Dersaadet 1325, 115 sayfa. Aslında iki ayrı kitaptan oluşan eserin hikâyesi ise daha önceki yıllara uzanmaktadır.

Ali Rıza Seyfi, eserin birinci kısmını oluşturan Kemal Reis isimli kitabını 1898'in son, 1899'un ilk aylarında, henüz 18-19 yaşlarında iken yazmıştır. Aynı sırada bu eser, devrin prestijli gazete/dergilerinden Malumat'ta "Osmanlı Meşâhîr-i Bahriyyûnu, Tedkikât-ı Târihiyye, Kemal Reis" başlığıyla tefrika edilmeye başlamıştır. Malumat'ın 8 Aralık 1898 (23 Receb 1316) tarihli 162. sayısında başlayan tefrika, atlamalarla gazetenin yedi sayısı boyunca devam ederek Şubat 1899 tarihli 172. sayıda tamamlanmıştır. Ali Rıza Seyfi basılan eserde, kitabı kaleme aldığı tarih olarak tefrikanın bittiği Şubat ayını verirken, yazma işinin Kasımpaşa'da olduğunu da belirtiyor.

Eseri oluşturan kitapların ikisinde de yazarın amacı, kesinlikle iki büyük Osmanlı denizcisinin hayatları hakkında kuru biyografik bilgiler vermek değildir. Kemal Reis kitabında Ali Rıza Bey, o zamana kadar hakkındaki malumat oldukça zayıf olan bu büyük denizcimiz hakkında bulduğu yeni bilgileri ilim dünyasıyla paylaşıyor. Hakikaten Kemal Reis'in Türk mü yoksa devşirme kökenli mi olduğundan vefat tarihine, bu vefatın nasıl meydana geldiğine kadar o zaman için bilinmeyen ve "bir sır olup kalmış olan" birçok bilgi ilk defa Ali Rıza Seyfi tarafından bu kitapta ortaya konuluyor. Müteakiben, "vazifeyi yarım bırakmamak" maksadıyla müellif, Kemal Reis'in Endülüs Müslümanlarını kurtarmak için düzenlediği İspanya seferi ile Venediklilerle yapılan İnebahtı Muharebesi'nden genişçe, Modon Seferi'nden ise kısaca bahsederek birinci kitabını bitiriyor.

Eserin ikinci kısmını oluşturan kitap ise "Baba Oruç"tur. Baba Oruç, esasen bir hikâye, bir roman gibi yazılmış. Kitap, Oruç Reis'in, bugün Cezayir topraklarında bulunan Tilimsan'da, Tilimsan kalesinde müttefik İspanyol-Arap kuvvetleri tarafından kuşatılmasını, diğer bir ifadeyle şehadet destanını anlatıyor. Altı ay boyunca bir avuç mücahidin otuz-kırk bin kişilik düşman ordusu karşısında gösterdiği muazzam direnişi, Ali Rıza Seyfi, nefis üslubuyla hikâyeleştirmiş. Hikâye, kuşatmanın beşinci ayından başlayarak şanlı Oruç'un şehadet şerbetini içmesine kadar devam ediyor. Oruç Reis, İshak Reis, babayiğit Türk korsanlarından Alemşah Reis kitabın öne çıkan kahramanları. Beş bölümden oluşan Baba Oruç kitabının ikinci bölümünde yazar, eserin daha iyi anlaşılabilmesi için hikâye üslubundan ayrılarak Barbaros Kardeşlerin o tarihe yani Tilimsan kuşatmasına kadarki (1518) maceralarını anlatıyor. Sonra tekrar, sürükleyiciyi üslubuyla kuşatmayı anlatmaya devam ediyor.

Ali Rıza Bey, Baba Oruç'u, 1897 yılında Heybeliada Bahriye Mektebi'nde henüz bir talebe iken yazmış. Bu durumda bu eseri 17 yaşındayken yazdığı anlaşılmaktadır. Basılırken yazdığı küçük mukaddimede, eserini o zamanlar hangi düşüncelerle yazdığını şöyle ifade etmektedir: "Bu satırlar henüz mektepte bulunduğum sırada Barbaros Kardeşlerin, yani Hayreddin Paşa ailesinin tarihini incelediğim esnalarda, adeta kendiliğinden ve bizde bu tür eserlerin yokluğundan kaynaklanan üzüntünün tesiriyle yazılmıştı. Hikâye tarzında yazılmış olması belki gerçekliğini şüpheyi düşürür endişesiyle iki satırlık bir açıklama yapmaya mecburiyet hissediyorum. Tarihle uğraşanların bileceği üzere eser baştanbaşa muteber tarihî vesikalardan ibaret gibidir."

İşte "Kemal Reis ve Baba Oruç", birbirinden farklı iki kitabı, birbirinden farklı tarzda, aynı eserin içinde okuyucuyla buluşturuyor. Bu haliyle sıra dışı olan eser, okuyucunun bu iki meşhur Osmanlı denizcisinin hayatını öğrenmesini; diğer tabirle bir taşla iki kuş vurmasını sağlıyor.

Eseri yayına hazırlarken, daha geniş kesimlerin istifade etmesi maksadıyla dilini sadeleştirdik. Fakat denizcilik tabirleri aynen muhafaza edilmiş, bu kelimeler dipnotlarda açıklanmıştır. Ayrıca, Kitab-ı Bahriye'den iktibas edilen şiirlerin diline de dokunulmamıştır. Müellif eserde yer yer kendisi de dipnotlarla izahlarda bulunmaktadır. Bu sebeple biz kendi dipnotlarımızın sonuna yayınlayanın notu manasına "(y.n.)" rumuzunu ilave ettik. İstifadeyi artırmak için çalışmamızı resim, fotoğraf, gravür, harita gibi görüntülü malzeme ile destekledik. Kemal Reis'te olsun Baba Oruç'ta olsun, zaman zaman -bugünden bakıldığında- bazı eksik ve yanlış bilgiler görülmektedir. Tarihçiliğimizin mesafe aldığı bir işareti olarak gördüğümüz bu sehivlerden bazıları için yine dipnotlarda izahlar getirdik.

Son olarak "Kemal Reis ve Baba Oruç"un, neşredildiği yıllarda yapılan bir tanıtımından bir iki cümle naklederek sizi eserle baş başa bırakalım: "Osmanlılar, kim olduklarını öğrenmek ve ona göre hareket etmek için aziz atalarının kudret ve kahramanlık destanlarını bilseler kendilerine olan güvenleri elbette artar. Çünkü, tarihini bilmeyen bir millet babasını tanımayan bir çocuğa benzer."

BİRİNCİ KISIM - KEMAL REİS

Osmanlıların iftihar vesilesi olan en meşhur ve kudretli amirallerden biri de Kemal Reis'tir. Bu zat Sultan İkinci Bayezid zamanının yüksek rütbeli denizcilerinden olup bu devirde Osmanlı ordularının maziye göre sınırlarda gösterdiği bir miktar faaliyet noksanlığını denizde düşmanlarımıza karşı kazandığı kanlı, şanlı birçok galibiyetlerle telafi etmiştir.

Bu şanı yüce mücahidin Osmanlı sancağını Endülüs sularında, Venedik önlerinde galip olarak dalgalandırdığı zamanlarda Türk gemicileri henüz Kanuni Sultan Süleyman zamanındaki olgunluk derecesine ulaşmamıştı. Aynı şekilde Osmanlı harp gemileri de çarpışmaya mecbur olduğu Venedik, Cenova, İspanya gemileri kadar mükemmel, büyük bir şekilde inşa ve teçhiz edilip silahlandırılmamıştı. Aslında daha Fatih Sultan Mehmed zamanında bile Osmanlı donanması Venediklileri tam bir rezaletle firara mecbur edecek derecede gücünü göstermişti. Fakat Akdeniz rüzgârlarının iniltilerine kulakları yeni alışmaya başlayan genç Osmanlı gemicilerinin, Venedikliler gibi, bin seneden beri yalnız deniz harp gücü sayesinde bilinen denizleri hükmü altında bulunduran ve tehlikelerle dolu denize, her yeni dukalarını nikâhlamak merasimini fevkalade riayetle icra edecek derecede ruhi ve siyasi bir bağlılık gösteren eski deniz kurtlarına karşı daima zafer kazanabilmesi için, Kemal Reis gibi bir bahadıra, onun derecesinde hakiki bir denizciye ihtiyaç vardı.

Türkler bu pervasız amiralin gök gürültüsü gibi yüksek ve yankılanan kumandasını duydukları vakit, "Denizlerin Kraliçesi" gibi azametli bir unvanla anılan Venedik donanmalarına karşı tam bir sevinç ve kırılmaz bir cesaretle hücumdan hiçbir zaman geri durmamışlardır. Hemen her hücumlarında da bu yiğitliklerinin mükâfatını, dağ gibi heybetli ve gösterişli Venedik, İspanyol ve Papa kalyonlarının, barçalarının kendi narin kadirgaları önünden yelken kürek firarı şeklinde toplamışlardır.

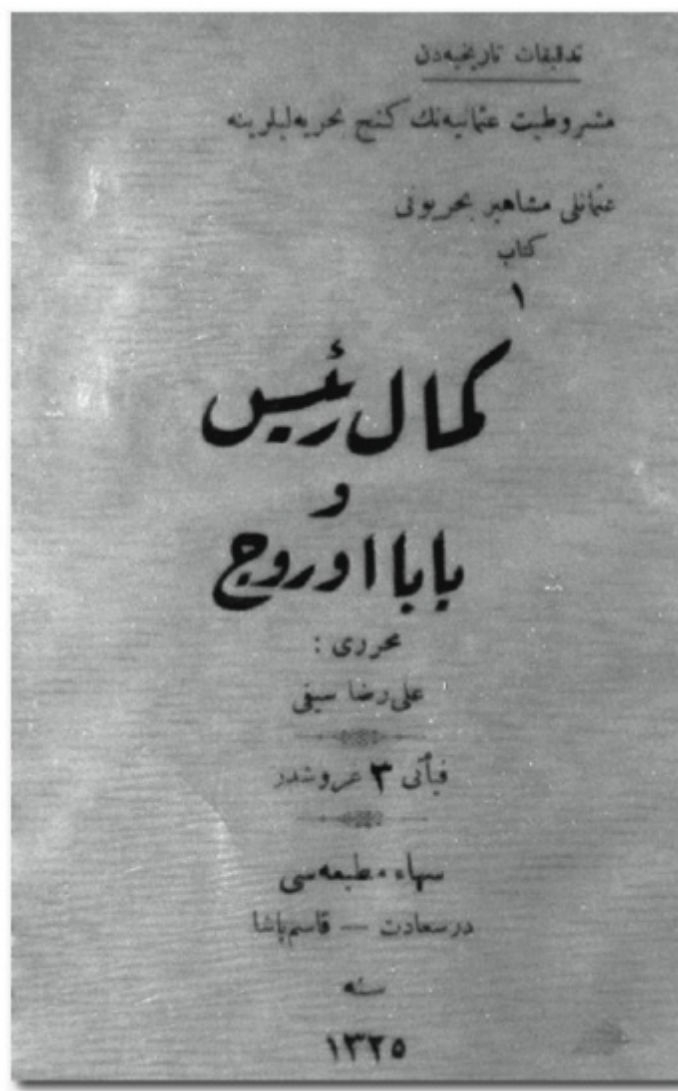
İşte bunun içindir ki, Osmanlı gemicilerinin hakkıyla piri olmak şerefini kazanan Kemal Reis'i Avrupalı tarihçiler Barbaros Hayreddin ile aynı kudret seviyesinde kabul etmekte, hatta bazıları daha üstün görmektedirler.

Tarihçilere Göre Kemal Reis

Bu satırları yazmaktaki asıl maksadımız, Kemal Reis'in tercüme-i haline¹ ait elde edebildiğimiz malumatı, Osmanlıların bu büyük ruhlarına, büyük hüviyetlerine ait her şeyi ateşli bir hamiyet² susuzluğuyla öğrenmek isteyen Osmanlı milletinin istifadesine sunmaktır. Bundan dolayı, evvela Kemal Reis'in doğum yerini, hayatının ilk devrelerini, nasıl meşhur olduğunu söylemek lazım geliyor. Yazık ki bu o kadar kolay bir vazife değildir. Çünkü bizim tarihçilerimiz millî ruha, mühim hamiyet duygusuna ait her hususta göstermiş oldukları o lakayt tavrı bu mühim cihette de göstermekten tabii olarak çekinmemişler, hakkıyla övünç vesilemiz olan bu amiralimizin tercüme-i hâli hakkında doğru olarak beş on satırlık bir şey yazmamışlardır. Okuyucularımız "doğru olarak beş on satır" dediğimize dikkat buyursunlar; çünkü eski vakanüvislerin yazmak marifetini gösterdiği bir iki satır dahi hakikatin ortaya çıkmasına değil, aksine cinayet derecesine varması gereken bir cehalet ile koca Kemal Reis'in mahiyetinin tamamen tahrifine, milliyetinin inkârına dayanıyor!

¹ Tercüme-i hal: Biyografi, hayat hikâyesi (y.n.).

² Hamiyet: Onur (y.n.).

Kemal Reis ve Baba Oruç kitabının orijinal kapağı

Eski tarihçilerin bu pek fena ve affa layık olmayan kabahatleri³ sonraki tarihçilerimizi de bir keşmekeş ve ihtilaf içinde bırakmıştır.

³ Ali Rıza Seyfi kendisi de bir Osmanlı ve tarihçi olarak burada seleflerini eleştiriyor. Fakat onun bu tenkitlerinin haksız olduğunu zaman göstermiştir. Kabahat eski tarihçilerde ve vakanüvislerde değil, güzelce araştırma yapmayıp onların yazdıklarını göremeyenlerdedir (y.n.).

Bahriyemizin muktedir subaylarından Şükrü Beyefendi'nin ve Nutkî Kaptan'ın yazdıkları bahriye tarihlerinde de Kemal Reis'in doğum tarihi mevcut değildir. Lakin bu noksan kayıtsızlık yüzünden değil, belki bu müşkülün çözülmesi için birçok tarihler karıştırıldığı halde mümkün olamamasından ileri gelmiştir. Güçlüğü halledilmesi için bu âciz yazar tarafından çekilen külfetler dahi boşa gitmişti. Ancak bu tetkik ve araştırmalar esnasında şimdiye kadar tarihçilerimizin gözünden kaçmış olan bazı tarihi hakikatlere ulaştım ki, bunları sırası ile okuyuculara arz edeceğim. Faziletli öğretmenim Şükrü Efendi, Kemal Reis'e dair mevcut olan bütün malumatı "Esfâr-ı Bahriye-i Osmaniye"⁴ isimli eserinde toplamış olduğundan evvela o satırları buraya naklederek Kemal Reis'e ait Osmanlı milletinin bilgi toplamının ne olduğunu anlayalım:

⁴ Mehmed Şükrü, Esfâr-ı Bahriye-i Osmaniye, İstanbul 1306 (y.n.).

"Kemal Reis ilk zamanlarında Kaptan-ı Derya Güyegü Sinan Paşa'nın kölesi olup daha

küçük yaşında iken bu paşa tarafından saray-ı hümayuna takdim olunmuştur. Padişah hazretleri tarafından görüldüğünde güzellikte eşsiz genç bir fidan olması padişahın beğenisini çekerek fevkalade hususi bir lütuf olmak üzere sultan tarafından kendisine Kemal ismi verilmiştir. Enderun-ı Hümayun'da tahsil ve terbiyesine itina olunması da yine padişahın sağlam tembihleri gereğinden bulunmuş olduğundan genç Kemal, az zaman içinde güzelliği kadar irfan ve olgunluk da kazanarak hakikaten benzersiz ve mükemmel bir cevher olduğu halde Tersane-i Amire'ye چراغ⁵ buyrulmuştur. Bu yolda da kısa bir müddet zarfında maharetini gösterip yükselerek kaptanlar zümresine girmiş ve giderek hakkı ile amirallik rütbesine kadar ulaşmıştır. Osmanlı donanmasında amirallik ile şöhret bulması 1483 senesinden itibaren. Her ne kadar kaderi kaptan-ı deryalık mevkiine kadar kendisini sevk etmemişse de haddi zâtında fevkalade liyakat sahiplerinden olması ve özellikle padişahın pek ziyade takdirine mazhar bulunması bakımından denizcilik hizmetlerinin en incelerinde istihdam olunmuştur. Aynı zamanda deniz savaşlarının hemen tamamında her ne kadar kendisinden büyük rütbeye sahip bir amiral daha bulunmuşsa da yine Osmanlı donanmasının umumi kumandanlığının, maharetli eline emanet edilmiş olması sebebiyle şöhreti bir kat daha artmıştır.

⁵ Bir nimet ve ihsana veya vazife ve maaşa yahut bir memuriyete nail olma. Osmanlı terminolojisinde bu manada sıkça kullanılır (y.n.).

Türk denizciliğine büyük hizmetler eden Sultan İkinci Bayezid Han

“Bu zatın muharebelerini yazan birkaç İngiliz tarihçisi, Venedikliler, İspanyollar ve sair milletler aleyhine kazandığı büyük galibiyetlerin kendisine ebedi yadigârı olan şan ve şerefi, adeta Kanuni Sultan Süleyman devri amirallerinin bile galipçe şöhretine üstün tutulabilecek derecelerde göstermektedirler. Davalarını ispat için de Sultan Süleyman devrinde Akdeniz’de Osmanlı gemicilerinin denizcilikteki ustalıklarının, Sultan Bayezid devrindeki gemicilerin bu sahadaki kudretlerinden kat kat fazla olduğunu belirtmekle beraber öyle acemi gemicilerle büyük savaşlar kazanan bir zatın, talimli efrat ile galibiyet

ve zafere erişen amirallerden ziyade övgüyü hak ettiğini ifade etmektedirler. Şu sözlerin reddine dahi imkân yoktur. Teessüfe değerdir ki denizcilerimizin hakkıyla iftihar vesilesi olan bu zatın mezarına, vefat tarihine ve ne kadar yaşadığına dair hiçbir yerde net bir bilgi bulamadık. Gönlümüz isterdi ki en küçük hususi halinden bile haberdar olarak zamanında Avrupa donanmalarına dehşet vermiş olan şu kahraman hakkında malumatımızı genişletip o şekilde yazalım...”

Esfâr-ı Bahriye-i Osmaniye - Şükrü Bey

“Esfâr-ı Bahriye-i Osmaniye”nin muktedir müellifinin sözleri işte böyle bitiyor.

“Muharebât-ı Bahriye-i Osmaniye”⁶ müellifi Nutkî Kaptan da “Kemal Reis padişahın bir kulu idi” sözü ile bu gemicinin fevkalade ehemmiyetini tasdik ettikten sonra Hicri 889 (Miladi 1484) senesinde donanma-yı hümayunda amirallik ile şöhret bulduğu bahsinde Şükrü Beyefendi ile hemfikir bulunuyor.

⁶ Süleyman Nutkî, Muharebât-ı Bahriye-i Osmaniye, İstanbul 1307 (y.n.).

Reis Hakkında Bizim Bilgilerimiz

İşte bu tarihe kadar Osmanlı müelliflerinin Kemal Reis hakkında toplayabilmiş oldukları malumatı yukarıda okuyucularımıza arz ettik. Şimdi de bilgimize ve bundan ortaya çıkan şahsi düşüncemize sıra gelmiş demek olur. Uzun uzadıya icra edilen birçok araştırmaların neticesi olan bu bilgi, tarihçilerimizin gözünden kaçmış bazı hakikatleri içine aldıktan başka asıl dikkate değer tarafı, yukarıki tercüme-i hali temelinden çürütecek bir şekilde bulunmasıdır; izah edelim:

Birinci olarak; bütün tarihçiler “Kemal Reis, Sinan Paşa’nın kölesi iken Sultan Bayezid’e takdim edilmiştir.” diyorlar. Biz bunu şiddetle reddedip birçok delil ile de reddetmekte haklı olduğumuzu ispat ederiz. Bu ispatımızdan koca bahriyelinin korkusuz ruhunun dahi şad olacağını söylemeye gerek yoktur. Hayatı müddetince feleğe boyun eğmemiş, ne düşmanlarının ne dostlarının emrine değil kılıcına bile eyvallah etmemiş olan denizler gibi hür ve mutlak, fırtınalar kadar hareketli ve hızlı olan yiğit reisin, esaretten korumak için canını feda ettiği Osmanlı milleti içinde şanlı ismine sürülmüş bu dört yüz senelik kirli esirlik şaibesinden kurtulması bütün millet için de iftihar sebebidir.

Sultan Bayezid devrinde Kemal Reis'ten sonra şöhret ve kudret sahibi iki amiralizade daha vardır ki bunlardan biri muhterem şehid Burak Reis, diğeri kılıç ve kalem sahibi denmeye cidden layık Pirî Reis'tir. Pirî Reis, Kemal Reis'in akrabasından olup kendisine bütün muharebelerde silah arkadaşlığı etmiş, Osmanlılığın düşmanlarına karşı palasallayarak nasırlanan metin elleri, ciltlerle yazı yazarak o devirde yetişen Osmanlı amirallerinin yalnız fazilet ve yiğitlikçe değil, ilim ve irfanca da yabancılardan üstün bulunduğunu pek parlak biçimde ispata mani olmamıştır. Bu zatın "Kitab-ı Bahriye" isimli seçkin ve büyük eseri, bugün Osmanlı irfan kütüphanesini süslüyor⁷. Bu kitap akıcı bir ibare ile yazılmış olup içerisinde bütün Akdeniz'in adaları, limanları, demir yerleri, su alınacak mevkileri ve birçok mevkilerin harp ve strateji açısından ehemmiyeti mükemmel bir şekilde verilmiş ve tabîî ve tarihî ahval de unutulmamıştır. Yiğit müellif, manzum olan uzun mukaddimesinde bildirildiğine göre, hayatında gezdiği, harp ettiği yerler hakkında elde ettiği malumatı ayrı ayrı yazdığı halde nihayet Vezir İbrahim Paşa'nın tavsiyesi ile 927 (1521) senesinde Gelibolu'da tamamlayarak Kanuni Sultan Süleyman'a takdim etmiştir⁸.

⁷ Kemal Reis'in tercüme-i halinin yazımı esnasında bu kitabı benimle beraber görmüş olan İngiliz bilim adamlarından bir zat, yazılış biçimindeki nefisliğe, portolanların, şekillerin sağlamlığına, muhtevanın güvenilirlik ve genişliğine karşı son derece hayrette kalmış, o devirde İngiltere'de böyle bir eser vücuda getirebilecek bir denizcinin katiyen mevcut olamayacağını beyan etmişti. Hatta sohbet esnasında bu zat şöyle demişti: "Dört yüz sene evvel bir Osmanlı amiralinin yazmış olduğu şu eser, şayet şimdi İngilizceye tercüme olunarak basılabileseydi, bütün İngiltere'de müthiş bir takdir ve hayret uyandırılacak, ihtimal on binlerce nüshası pek büyük bir süratle satılacaktı. Bu eser ile Türk bahriyelileri ne kadar iftihar etseler layıktır." Birkaç sene öncesine kadar Osmanlı bahriyesinde istihdam edilmekte olduğu halde şimdi Almanya'da bulunmakta olan "Von Hofe" Paşa da Kitab-ı Bahriye'yi hayret ve takdir nazarıyla görmüştü. Sonradan Hofe Paşa'nın bu kitaptaki harita ve portolanların fotoğraflarını alarak altlarında gerekli notlar olduğu halde Almanya'da bastırmış olduğuna, bu basılan eseri görerek şahit oldum. "İbret alalım" demeksizin terk edilemeyecek bahis, değil mi!

-Yazar-

⁸ Eserin, Veziriazam Makbul İbrahim Paşa'nın tavsiyesiyle padişaha takdim edilışı 932/1526'dadır. 927'de tamamlanan, Kitab-ı Bahriye'nin ilk versiyonu olup tamamen mensurdu ve padişaha takdim edilememiştir. Ayrıca İbrahim Paşa'nın vezareti 929/1523'tedir (y.n.).

Kitab-ı Bahriye'yi Okuyunca...

Bu kıymetli eseri tetkik ettiğim esnada Kemal Reis'in, Osmanlı tarihçileri için halledilmez bir sır olup kalmış olan vefat tarihini, mezarını, vefat şeklini öğrenmek bahtiyarlığına nail oldum. Hatta yiğit reis hakkında, yukarıda dediğim gibi şimdiye kadar tarihçilerimizin verdiği bilgileri çürütecek vesikalar ele geçirdim.

Evet, Kemal Reis asla köle değildi. Reisin köle olabilmesi için ya siyahî yahut harp esirlerinden olması gerektiği ve bundan da bu meşhur amiralimizin Türk olmadığının anlaşılması lazım geleceği cihetle bu sözü çürütmeyi başardığımızdan dolayı bir kat daha memnunuz.

Kitab-ı Bahriye'nin ilk iki sayfası

Şimdi "Kitab-ı Bahriye"nin, Kemal Reis'le yan yana pala sallamış olan akrabasından bir kahramanın, Kemal Reis'in vefatından ancak on sene sonra yazmış olduğu bu mukaddes vesikanın birinci sayfasını, geliniz ey okuyucu, beraber okuyalım:

"Kitabın yazılma sebebi budur ki, âlemin dayanağı olan padişah hazretlerinin devletli eşiğine ve saadetli kapısına cihan taifelerinin kâmilleri türlü ilimlerden hediyeler getirmişlerdir ki devletli hudâvendigârın eşsiz himmetiyle âlemde vücut bulup nam ve nişan sahibi olalar. Kulların en zayıfı olan bu değersiz, merhûm Gazi Kemal Reis'in biraderinin oğlu, Hacı Mehmed oğlu hakir Pirî Reis de o ümit ile..."

İlk bakışta görüleceği üzere şu parçada kitabın müellifi olan Pirî Reis, Kemal Reis'in kardeşinin oğlu olduğunu bildiriyor. Yine bu arada babasının da Hacı Mehmed isminde bir zat olduğunu söylüyor. Şimdi insaf buyrulsun: Kemal Reis'in kardeşi Hacı Mehmed olursa, onun oğlu da Pirî Reis ise koca gemicimiz Güyegü Sinan Paşa'ya nasıl köle olur? Zaten Kemal Reis, ailesi meçhul olan bir zat değildir. Bu ailenin yetiştirdiği ve ismi tarihlerimizde kayıtlı üç denizciden biri de Kemal Reis'in kızkardeşinin çocuğu Muhyiddin Reis'tir. Muhyiddin Reis'in şöhret, kudret ve itibarı Hayreddin Barbaros gibi bir zatın muhabbet ve emniyetine mazhar olmasından anlaşılabilir.

Çünkü Hayreddin Barbaros, İstanbul'a ve Halife hazretlerine itaat ve hürmet arz etmek için gönderdiği gemilerle büyük hediyeleri bu Muhyiddin Reis'in idaresine emanet etmişti. Kanuni Sultan Süleyman, kendisine hükümdarların bile layık olacak dirayet ve kıymette bir elçi gönderememek endişesiyle kuruntuya düştükleri kudreti büyük bir padişahı.

Ona gidecek heyetin başkanlığında bulunabilmek için mücahitliğinden başka, Muhyiddin Reis'in ihtimal asaleti, ailesinin tanınmışlığı ve o zaman fazlaca riayet edilen, hatta kudret ve cesarete bile tercih olunan "dergâh-ı muallâ⁹ merasimini bilmek" meziyeti de Barbaros'ça dikkate alınmıştır.

⁹ "Yüce kapı" demek olup Osmanlı sarayı kastedilir. Bu manada en çok kullanılan tabirlerdendir. Muhyiddin Reis'in Osmanlı saray teşrifatını çok iyi bildiği anlatılmak isteniyor (y.n.).

İkinci olarak; Kemal Reis'in padişaha güzel yüzlü, yakışıklı bir köle olarak takdim edilip Enderun'da tahsil görerek Tersane'ye çerağ buyrulmuş olduğu şeklindeki tarihî kaydı da katiyen reddediyoruz. Çünkü yine Pirî Reis, bakınız "Kitab-ı Bahriye"nin mukaddimesinde ne diyor¹⁰:

¹⁰ Şu manzum sözler şimdi vezinsiz görünsün, yabancı telakki edilsin; bütün Osmanlılar için, hususiyle aslı yaratılışın, mazinin övünülecek mayasının fedakârca zorlamasıyla çalışacak genç Osmanlı gemicileri için sevimlidir, tesirlidir, hatta mukaddestir. İskender ve Afrasiyab destanları gibi binlerce karanlık ve karmaşık asırların yığıldığı yalanlar, mübalağalar ile değil, vefat tarihinden ancak yedi sekiz sene sonra, hatta hayatta iken kendisine Pirî Reis gibi bir mücahidin lisanından "Osmanlı gemicilerinin piri" dedirten aslan gönüllü Kemal'in bu mukaddes menkıbeleri içinde, Akdeniz'in çağlayan dalgalarının iniltisini duymaktan meydana gelen saf gemici kalplerinin nihayetsiz göğünü seyretmekte ve oradan dökülen teessür dumanlarına dalmaktayız.

Budur sizden murâdım ey vefâ-kâr
Anasız siz duada bizi her-bâr
Pîrimiz hem Kemal'i yâd edesiz
Anın rûhunu dahi şâd edesiz
Ki zîrâ ol idi deryâda kâmil
Denizin ilmi üzre olan âmil
Çü vâkıf olmuş idi bahre bî-had
Kimesne yoluna bağlamadı sed
Ki gerçi ol zamân çoğ idi mellâh
Velî fethi ana vermişdi
Allâh Anınla Bahr-i Ebyaz'ı tamâmet

Bile seyreyledim gördüm vilâyet
Hep Efrenc illerini gezmiş idik
Nice küfr ehli bağıın ezmiş idik
Ki bir gün lutf edüp de Bâyezid Han
Bize gönderdi, geldi emr ü fermân
Buyurmuş kim Kemâl gelsin kapıma
Deniz hizmetlerin etsin tapıma
Ol emrin târihi bu idi ey cân
Dokuz yüzde gelüben tutduk evtân
Çok etdik şâhın emriyle seferler
Deniz yüzünde bulduk çok zaferler
(...)

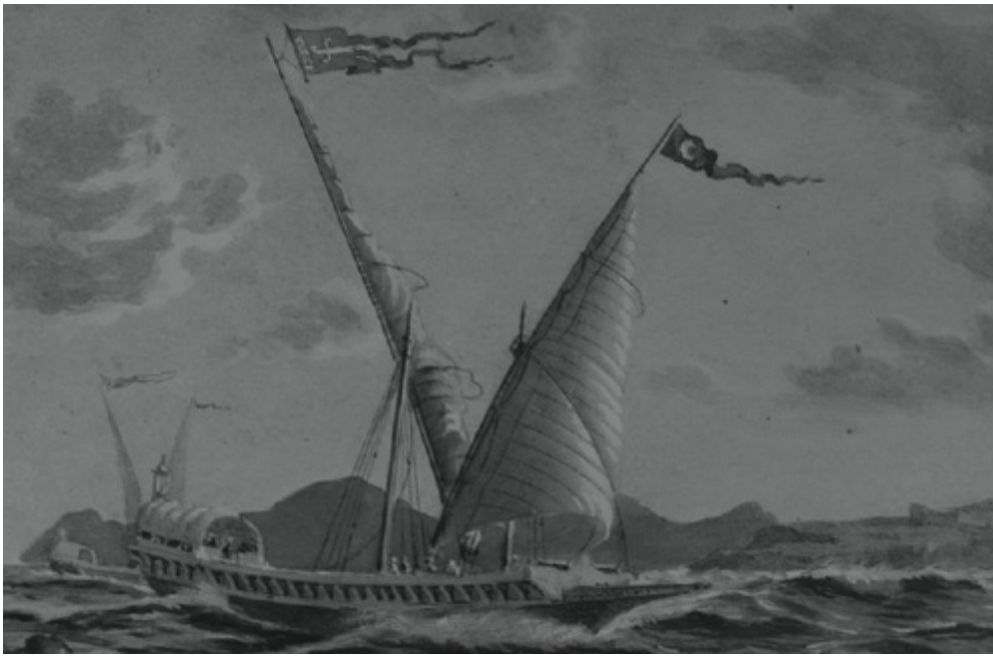
Bu sözler tarihçilerin Kemal Reis'in hayatının ilk devreleri hakkında verdikleri malumata ikinci bir darbe vurmuyor mu?

Hep Efrenc illerini gezmiş idik
Nice küfr ehli bağıın ezmiş idik

beytinden sonra:

Ki bir gün lutf edüp de Bâyezid Han
Bize gönderdi, geldi emr ü fermân
Buyurmuş kim Kemâl gelsin kapıma
Deniz hizmetlerin etsin tapıma
Ol emrin târihi bu idi ey cân
Dokuz yüzde gelüben tutduk evtân

denilmesi meseleyi büsbütün izah ediyor.

Bir Osmanlı kadirgasi yelkenle seyrederken

Demek Kemal Reis ile Pirî Reis 900 (1495) tarihinden önce Osmanlı donanması resmî amirallerinden değilmişler. Hatta İstanbul ahalisinden oldukları bile şüpheli.

Eğer tarihlerimizin dediği gibi Kemal Reis Enderun-ı Hümayun'da tahsil gördükten sonra Tersane-i Amire'ye çerağ edilseydi tabii olarak bahriyemizin resmî hizmetinde bulunması için padişah fermanı göndermeye gerek kalmazdı. Bu durumda Kemal Reis'in de 900 (1495) tarihinden önce, bütün Avrupalı Hristiyan devletlere harp ilan ederek Akdeniz'i çalkalayan ve o zamanki büyük devletlerin tamamına karşı bile Osmanlı Devleti'nden yardım istemeye lüzum görmeyen Oruç, Kurdoğlu Muslihiddin, Salih ve Sinan Reisler gibi meşhur korsan¹¹ reislerinden biri ve belki bunların başı olduğunu kabul etmek gerekir. Zaten kız kardeşinin oğlu Muhyiddin Reis'in Hayreddin Barbaros'un arkadaşlarından olması da buna işaret eder. Bu yolda kazandıkları şöhret ve iktidar, Sultan İkinci Bayezid'in kendilerini dünyayı zapt eden koca Osmanlı Devleti'nin resmî bahriye hizmetine davet etmesinden anlaşılabilir.

¹¹ Bu Müslüman Türk korsanlarının, Avrupalıların kullandığı şekilde haydutluk ve serserilikle geçinip ekseriyetle bir gözü kör, tahta bacaklı korsan tipiyle herhangi bir alakası yoktur. Türk korsanları, Osmanlı kara ordusundaki akıncılar gibidir (y.n.).

Bu kadar açık ve çeşitli delilleri yeterli görmeyen okuyucularımıza son ve kati bir delil daha arz edeceğiz. Şöyle ki;

Sultan İkinci Bayezid'in tahta çıkışı 886 (1481) senesine tesadüf eder. Tarihlerin sözüne göre Kemal Reis padişah hazretlerinin tahta oturmasından kim bilir ne kadar sonra ve henüz yeni yetişmiş bir genç iken takdim olunmuş. Hâlbuki yine o tarihler Kemal Reis'in 889 (1484) tarihinde donanmada amirallik ile şöhret bulduğunu haber veriyorlar ki, 900'de (1495) donanmaya davet olunduklarına ait Pirî Reis'in verdiği malumat ile bu söz hemen birbirine uygun düşüyor demektir. Kemal Reis'in padişaha hemen cülus sonrası takdim edildiği farz olursa bile iki tarih arasındaki müddet ancak üç seneden ibaret kalıyor. Tarihçilerin sözüne kalırsa demek reis, üç sene zarfında hem Enderun-ı Hümayun'da tahsil etmiş hem de Tersane'ye çerağ edilerek denizcilik işlerinde maharet kazanıp amirallik rütbesine adeta çocuk iken nail oluvermiştir. İlk düşüncede bir insan ne kadar harikulade yaratılmış olsa, bu derece ilerleme ve kudrete mazhar olamayacağı anlaşılır. Hususiyle o zamanlarda bahriye mesleğinin, sırf uzun tecrübeler ve devamlı hizmetlerle elde edilebileceği ve öyle on sekiz-on dokuz yaşında bir çocuğun fırtına ve harp içinde ömür çürütmüş deniz kurtları arasında amiralliğe yükselmesinin tarihlerde benzeri görülmemiş ve zikredilmemiş bir maskaralık olacağı aşikârdır. Şu son vesikaya nazaran; Pirî Reis'in Kitab-ı Bahriye'sinden aldığımız bilgi elde olmasa bile, Kemal Reis'in Güyegü Sinan Paşa tarafından Sultan Bayezid'e takdim edilmiş bir çocuk olmadığı anlaşılmış olur.

Zaten Kemal Reis'in Osmanlılık şöhretini dost ve düşmana karşı yükseltmiş olmasına karşılık kaptan-ı deryalık makamına getirilmemiş olmasından da bu anlaşılır. Çünkü aksi takdirde padişahın kendisine olan fevkalade takdir ve teveccühü ve kendisinin liyakat ve kahramanca cesareti vesilesiyle her bakımdan layık olduğu kaptan-ı deryalık makamına yükseleceği şüphesizdi. Kısacası, ispat ettiğimiz üzere Kemal Reis'in kaptan-ı derya olamaması sırf "dergâh-ı muallâda yetişmemiş" olmasından ileri gelen bir netice idi. Aynı darbeden Kanuni Sultan Süleyman gibi incelikleri gören ve hakka riayet eden bir padişah zamanında Turgut Reis bile korunamamış, sadrazamın kardeşi o zaman kaptan-ı deryalık görevinde bulunduğundan onun yerine geçememesi için padişah daima iğfal edilmiştir.

Kahraman Turgut, mücahitçe gayreti, muhteşem zaferleri ve bu hususta millete ettiği hizmetlerle yüz defa kaptan paşalığı hak etmişti. Onun kaptan-ı derya olması adeta Osmanlı Devleti'nin kaderini bile muazzam bir farklı şekle koyacaktı. Fakat sadrazam ve taraftarları padişaha Turgut için "Efendim bunlar taşrada yetişmiş adamlardır, onun için dergâh-ı muallâ hizmetinde bulunmayı istemezler ve bilmezler" gibi haince ve münafıkça sözlerle her defasında Turgut'un Osmanlı deniz kuvvetlerini istediği gibi eline almasına mani olmuşlardır. Sonradan Malta'daki hezimetimiz, bu şekilde Berberistan sahillerindeki zafiyetimiz, Malta korsanlarından son devre kadar Osmanlılarla bütün İslam devletlerinin çektiği belalar ve zararlar hep bu politikanın uğursuz sonuçlarındandır.

Bu durumda tarihçilerin yanıldıkları gün gibi meydana çıkmış olduğuna göre; ihtimal Sultan Bayezid devrinde Kemal isminde bir zat Sinan Paşa tarafından padişaha takdim edilip Enderun'da tahsil gördükten sonra Tersane-i Amire'ye çerağ edilmiştir de tarihçiler bu isim ve meslek benzerliğine kapılmışlardır.

Kemal Reis Ne Zaman Vefat Etti?

Şimdi de bu ana kadar bir sır olup kalmış ve yaptığımız incelemelerle meydana çıkmış olan Kemal Reis'in vefat tarihi ve şekliyle mezarına ve onun bahriyemiz hizmetinde ne kadar müddet bulunmuş olduğuna sözü getirelim. Pirî Reis dalgalarına hükmettiği engin denizlerin zorluk ve tehlikelerini tarif ettiği sırada diyor ki:

Niceler varam gelem deyü gider
Gelmeyenler kim bilir kande gider
Gör Kemâl'i gelmeğe gitmiş idi
Ol murâda ermeyüp batmış idi
Nâm u şöhretle denilirken ayân
Kanı şimdi nâmı da oldu nihân
[Bâyezîd Hân hizmetinde iken ol
Azrail deryâ yüzünde buldu yol
Her ki merhûmu duâ ile ana
Hakk Teâlâ rahmet eyleye ana]¹²

¹² Bu ilave Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2612'den yapılmıştır (y.n.)

Çün Kemâl'in ömrü yetdi âhire
Gitdi ol biz bunda kaldık zâhire
On yedi yıl hizmet etdi şâha ol
Ta dokuz yüz on yedide gitdi ol
(...)

Bu beyitler hüznü olduğu gibi ne kadar kıymetli bir tarihî hakikati de ihtiva ediyor! Demek Kemal Reis 17 yıl resmî devlet hizmetinde bulunduktan sonra 917'de (1511) vefat etmiş. Hem de koca kahraman, hayatı müddetince top dumanına, ateşine bürünmüş olarak dalgaları arasında yuvarlandığı Akdeniz'in köpükleri içinde ebedî uykuya dalmış! "Esfâr-ı Bahriye-i Osmaniye"nin muktedir müellifi 17 sene Osmanlı milletinin kanlı bayrağını, zaferden zafere koşarak dalgalandıran bu gemicinin mezarını öğrenemediği için üzülmektedir. Coşkun dalgaların karanlık derinliklerine gömülen bahadır gemicinin mezarı aranır mı? Onların vücutlarından geri kalanları beyaz taşlar yerine beyaz köpüklü dalgalar, kemiklerini pembe güller yerine kırmızı renkli mercanlar örter!

Hicri 93 yılında (Miladi 711) Afrika'nın yanık kum çöllerinden geçip Atlas Okyanusu kıyısında develerini denize süren Müslüman Arap mücahitleri, Septe (Cebelitarık) Boğazı'ndan İspanya'ya atladılar. Böylece Avrupa kıtasının güneybatısında oluşan Emevi Devleti asırlarca muzaffer ordularını Fransa'nın bağrına kadar sevk ettikten sonra rekabet ve nifak belasıyla ağır ağır zayıflamış, Sultan İkinci Bayezid devrinde o geniş topraklardan Müslümanların elinde yalnız Gırnata hükümeti kalmıştı. Bu sırada Kastil ve Aragon kralı Ferdinand, Katolik Avrupa'nın irfan öğreticilerine burasını çok görmeye başladığından düşmanın hücumlarına karşı savunmadan âciz kalan son Gırnata hükümdarı, İstanbul'a bir elçi gönderip Sultan İkinci Bayezid'in yardım ve himayesini istirham etmişti. Her ne kadar Osmanlı Devleti de bu esnalarda Memlûkler gâilesiyle uğraşmaktaysa da mutaassıp Hristiyanların engizisyon işkenceleri altında ezilmekte olan Mağripli din kardeşlerimizin can yakan feryatlarına karşı kayıtsız kalmak İslam hamiyetine sığmazdı. Bu sebeple birkaç Osmanlı savaş gemisinin İspanya sahillerini vurmak için oralara gönderilmesi

kararlaştırılmış ve bu gemilere Osmanlı amiralleri içinde malum olan kudret ve yiğitliği sebebiyle Kemal Reis kumandan tayin edilmiştir. Bu sefer esnasında Kitab-ı Bahriye müellifi Pirî Reis de onun refakatinde bulunuyordu.

Ancak incelemelerimin neticesi, bu İspanya seferinin vuku bulduğu tarih açısından, tarihlerimizin verdiği malumat ile uygun düşmediğinden burada birkaç söz söylemeyi münasip sayarım:

Osmanlı tarihlerinin hemen tamamı Endülüs elçisinin İstanbul'a ulaşmasını 892 (1487) senesi hadiseleri sırasında yazmakta, bunun neticesi olarak Kemal Reis'in İspanya'ya gönderildiği beyan edilmektedir. Hâlbuki bu seferde bizzat bulunduğunu beyan eden Pirî Reis bu leventçe akının 910 (1505) senesinde meydana geldiğini tekrar tekrar yazmıştır. İki tarih arasındaki fark az bir şey olsa ehemmiyet vermeyebilirdik. Ancak 18 senelik uzun bir müddete ulaştığına ilaveten bizim tarihlerdeki 892 senesinde Kemal Reis henüz resmî bahriye hizmetine girmemiş olduğundan bu ihtilafın dikkat ve ehemmiyet nazarından uzak tutulmaması gerektiği zannındayız. Bu problemimizi çözmek için karıştırdığımız Osmanlı tarihleri ile "Esfâr-ı Bahriye-i Osmaniye" ve "Muharebât-ı Bahriye-i Osmaniye" birinci rivayeti tasdik ettiklerinden bazı yabancı tarihlere de müracaat etmek lazım geldi. İngiliz tarihçilerinden Profesör "Creasy" yazdığı "Osmanlı Türklerinin Tarihi" isimli eserinde¹⁴ bu seferin 892 (1487) senesinde ve Kemal Reis'in idaresinde yapıldığını yazıyor. Hâlbuki yukarıda izah ve ispat olunduğu gibi o zaman Kemal Reis Osmanlı amirallerinden değildi. Resmî bir memuriyete sahip olmaması oraya gitmesine mani olamaz denilirse kendilerine yine Pirî Reis'in Kitab-ı Bahriye'de 910 (1505) tarihinden önce buraya gelmediklerini söylediğini arz ederiz.

¹⁴ Edward Shepherd Creasy, History of The Ottoman Turks, London 1854 (y.n.).

Bir deniz muharebesi

Yalnız bir şey dikkatimi çekti. Müracaat etmiş olduğum yabancı eserlerle Osmanlı tarihlerinde bu seferin Kemal Reis tarafından idare edildiğini okuduğum halde yalnız, iki ciltten oluşan ve İngiliz lisanıyla yazılı bir Osmanlı tarihinde kumandanın Ali Paşa isminde bir zat olduğu gösteriliyor. Bu rivayetin kaynağı nedir? Acaba Kemal Reis henüz resmî bir rütbeye sahip değilken 892 (1487) tarihinde devlet buraya Ali Paşa isminde biri kumandasıyla bir donanma mı göndermiştir, yoksa bu kayıt sırf tarihî bir hatadan mı

ibarettir?

Ne olursa olsun mademki Pirî Reis bizzat bu seferin 910'da (1505) meydana geldiğini beyan ediyor, mademki biz de yukarıda Kemal Reis'in 892'de (1487) Osmanlı amirallerinden olmadığını ispat ettik ve yine mademki Pirî Reis bu seferde bizzat bulunarak teferruatıyla vakaları yazmıştır, onun İspanya sularına gidişini 910 tarihinde meydana gelmiş diye kabul etmeye mantıken mecburuz¹⁵.

¹⁵ Ali Rza Seyfî'nin, sadece Kitab-ı Bahriye'ye dayanarak savunup durduğu bu iddialarının doğru olmadığı bugün elbetteki sabit olmuştur. Kemal Reis 1487 yılında İspanya sahillerine yaptığı akınlarda bir İspanyol donanmasını mağlup ederek Malaga'yı yağmalamıştı (y.n.).

"Esfâr-ı Bahriye" müellifi bu İspanya seferinin Avrupa'yı ayaklandırmamak düşüncesiyle sırf bir gösteriş şeklinde kaldığını bildiriyor. Hâlbuki "Muharebât-ı Bahriye"de Kemal Reis'in Akdeniz'in batı sahillerini yakıp yıktığı yazılı bulunuyor. Ancak kumandasındaki gemilerin sayısına, kuvvetine, cinslerine ait her iki eserde de hiçbir türlü açıklık yok.

Biz ise bu yardımcı kuvvetin ancak üç gemiden ibaret ve yalnız kumandan gemisinin kare yelkenli olduğunu öğrenince son derece şaşırdık. O devirde bu kadar az bir kuvvetle düşmanın ta bağına sokulmak büyük bir tehlike idi. Bundan başka, gemilerin ancak üç parçadan ibaret ve ikisinin Latin yelkenli yani hafif kadirga sınıfından olduğu düşünülünce insanın, "Esfâr-ı Bahriye" müellifinin sözüne hak vereceği ve seferin bir gösterişten ibaret kaldığına inanacağı geliyor. Lakin Kemal Reis hafif kuvvetlerle çıktığı bu seferinde, düşman sahilleri önünde öyle zevk için seyahat edenler gibi de dolaşmamıştır. İspanya sularında tam bir seneden fazla kalmış ve kış mevsimini meşhur Mehdiye yakınındaki İsfaks mevkiinin 17 mil ilerisinde geçirmiştir! Kemal Reis bu üç tekne ile Trablusgarb'a ulaşınca dâhilî çekişmeler ve haricî saldırılarla pek fazla zayıflamış ve bunalmış olan Trablusgarp ahalisi, kendilerine bir sancakbeyi gönderilmesini istirham eden, padişaha hitaben yazılmış bir arzuhalî ona teslim etmişlerdir. Fakat Kemal Reis'in buradan ayrılmasından sonra altmış gemiden oluşan bir İspanyol donanması, sessizce gelip şehri ele geçirmiştir.

Bunu müteakip reis Cerbe'ye ve yine o civardaki küçük bir adaya uğradı ki bu adaya o zaman Türkler Cuhudluk, Frenkler Pentelerye¹⁶ ve Arablar Kûsra tabir ediyorlardı. Burası İspanyollar elinde olduğundan reis karaya asker çıkarıp yıldız (kuzey) tarafındaki limana bakan gayet metin kalesini muhasara ve bir kısmını zapt ve yağma ettiyse de bu esnada gayet şiddetli bir fırtına çıktığından topları gemiye alıp açılmaya mecbur oldu.

¹⁶ Metinde "Pente". Batı İspanya'da Pantelleria şeklinde geçer (y.n.)

Daha sonra Bicaye'ye ulaşıldı. O zaman buraya Tunus sultanının akrabalarından Abdurrahman isimli bir zat hükmetmekteydi. Osmanlılar henüz alargada¹⁷ iken bütün şehir ahalisi kendilerini kayıklarla karşılamaya geldiler. Kemal Reis kendi gemisine yanaşıp güvertesine çıkan Bicayelilere:

¹⁷ Alarga: Bir geminin sahile yanaşmayıp açıkta bulunması, durması, yatmasıdır. Bu vaziyette bulunan gemilere "alargada" denir (Lûtfî Gürçay, Gemici Dili) (y.n.).

Nasıl böyle kayıklarla üzerimize korkmadan geldiniz? Bizden evvel buraya Osmanlı harp gemisi gelmedi. Ya size bir zarar verseydik, deyince Bicayeliler:

Biz sizin nasıl adamlar olduğunuzu biliyorduk. Burada Seyyid Muhammed isminde

mübarek bir zat vardır ki üç gündür bize "Rum (Anadolu) diyarından bir gazi geliyor, varın karşılayın" diyordu. Uzaktan gemilerinizi görünce kendisine haber verdik. "Kaç gemidir?" dedi. "Üç gemidir, biri kare yelkenli" dedik. "Odur, varın karşılayın..." sözüyle bizi gönderdi, cevabını verdiler.

Kitab-ı Bahriye'de Bıçay ve civarı

Bu esnada şehir önüne inilmişti. Araplar bütün kale burçlarından toplar atarak Osmanlıları selamladılar. O gün Kemal Reis ile Pirî Reis karaya çıkarak Seyyid Muhammed Zaviyesi'ne gidip el öptüler. Bu zat gayet ihtiyar, kendi rivayetine göre 123 yaşındaymış. Elini Kemal Reis'in başına koyarak üç defa İhlâs suresini okuyup:

- İnşaallah Osmanlı padişahı seni iltifatıyla sevindirir, diye dua etti.

İşte bu hadise de 910 (1505) tarihinden önce buralara Osmanlı savaş gemisinin gelmemiş olduğunu ispat eder zannederiz.

Bıçay'den sonra Kemal Reis İspanya sahillerine yükselip Valensiya şehri önünde yedi adet gayet büyük İspanyol barçası¹⁸ zapt etmiştir.

¹⁸ Barça: 16. yüzyıl başlarına kadar savaş maksatlı, sonraları ise nakliyyede kullanılan yüksek güverteli, büyükçe ve yelkenle hareket eden bir gemi cinsi (y.n.).

Minorka Adası'nda Formantre Burnu'ndan batıya dolaşılınca tesadüf edilen boş körfezde reisin arkadaşlarından biri denizde kazaen boğulduğundan bu mevkie Kanlı Körfez ismi verilerek Mayorka'ya geçildi. Favbiyaranko Burnu'ndan ilerideki körfezin karakol kuleleri Martello ile Minorka'daki Derya Körfezi önünde bulunan Larya isimli ada yağmalanıp birçok esir alındı. İşte Kemal Reis'in İspanya seferine ait erişebildiğimiz malumat şimdilik bundan ibarettir. Ancak bu bilgi bile İspanya'ya giden üç geminin pek de gösterişle vakit geçirmediklerine delil olabilir.

İnebahtı Muharebesi

Sultan İkinci Bayezid, Mora yarımadasının tamamıyla fethedilmesini çoktan beri arzu etmekteydi. Bu maksadın gerçekleşmesi için de mevcut kuvvetleri neredeyse tamamen deniz güçlerinden ibaret olup bunlar da hakikaten azametli bulunan bir devletle uğraşmak lazım geliyordu. Bu sebeple, bir müddetten beri Osmanlı tersaneleri Kemal Reis'in gözetimi altında fevkalade bir gayretle çalışmaktaydılar.

Yaklaşık iki sene kadar devam eden bu çalışmanın neticesinde 160 parça ağır ve birçok hafif gemiden oluşan mükemmel bir donanma vücuda getirilmiş, buna gönüllü filoları da katılınca gemi sayısı 300'e ulaşmıştı. Bunların içinde biri Kemal Reis'in, diğeri Burak Reis'in binmesine mahsus ve "göke" tabir olunan gayet büyük iki gemi mevcut olup bundan evvel Osmanlı donanmasında bu derece mükemmel gemiler asla görülmemişti.

Bu tekneler, ortalama elli metre uzunluğunda, yirmi metre genişliğinde olup üç metre çapındaki ana direkleri pek çok ağaçtan yapılmıştı. Çanaklık devreleri¹⁹ kırk adet savaşçının halka şeklinde oturup savaşmasına müsaitti! Güverte ve palavralarında²⁰ ikişer adet kayalık denilen ve ilerisini gözetlemek için kullanılan büyük lombarlar mevcuttu. Bataryalarına konulnlardan başka yalnız pruva²¹ cihetlerine sekizer adet büyük top yerleştirilmişti. Palavra lombarlarından atılan iri küreklerin her birini 9 forsa yani ayaklarından alabandalara²² zincirlerle çakılmış harp esirleri çekerlerdi ve her bordasında²³ yirmi beşer kürek bulunuyordu. Bu seyyar kalelerden her biri iki bin savaşçıyı içine alabiliyordu.

[19](#) Çanaklık: Gemi direklerindeki gözetleme yerleri (y.n.).

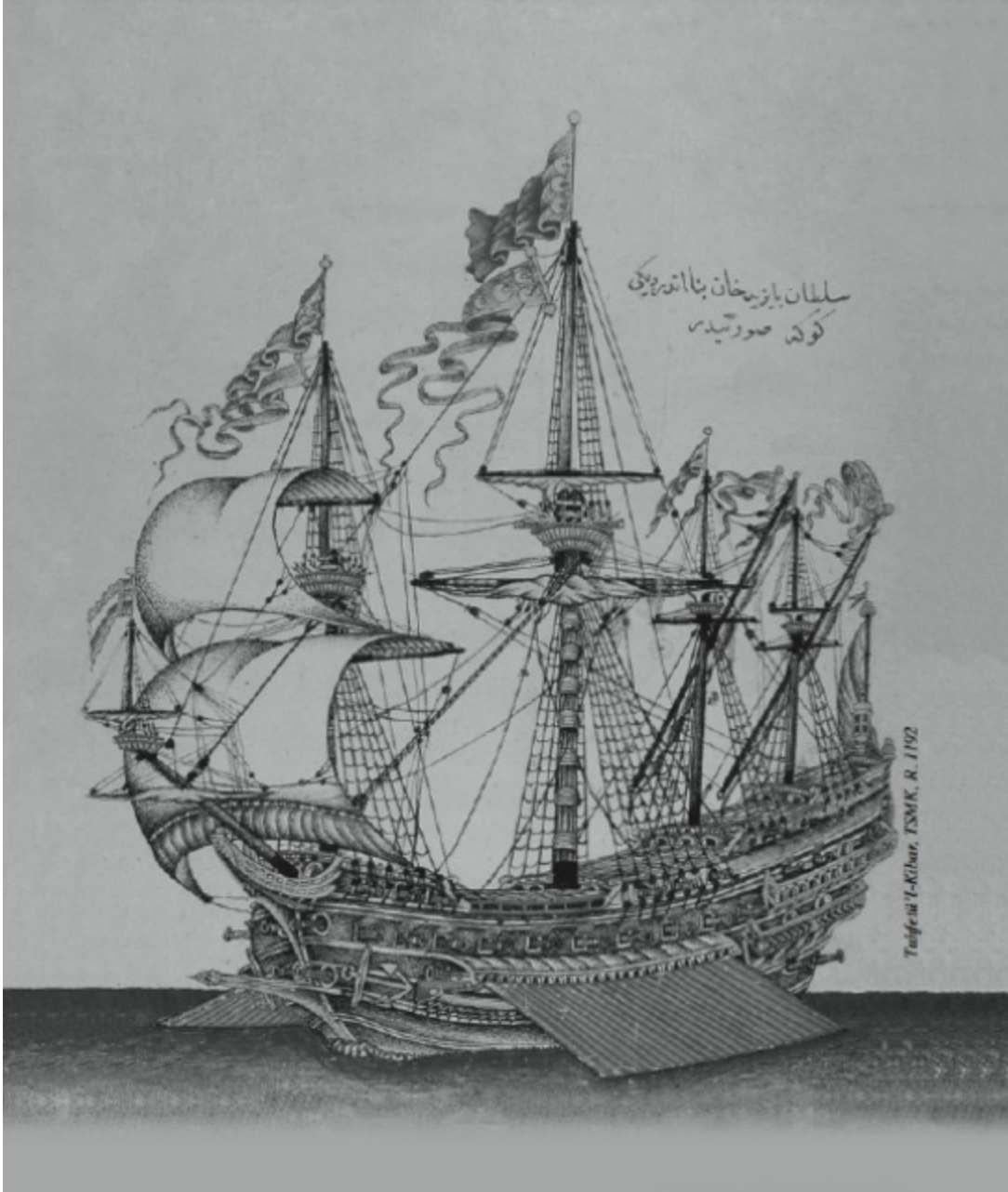
[20](#) Palavra: Üst güvertenin altındaki güverte (y.n.).

[21](#) Pruva: Geminin ön tarafı, baş bölümü (y.n.).

[22](#) Alabanda: Gemi güvertesinin iç yanları (y.n.).

[23](#) Borda: Gemi güvertesinin dış yanları (y.n.).

Bu heybetli donanmada resmen kaptan-ı derya Davud Paşa ise de asıl kumandan Kemal Reis'ti.

Kemal ve Burak reisler için birer tane yaptırılan ve göke denilen meşhur gemi

Hicri 904 yılı Şevval ayı sonlarında (Miladi 1499 Haziran başları) padişah Edirne'ye giderek Rumeli Beylerbeyi Mustafa Paşa'yı karadan, Davud Paşa'yı da denizden İnebahtı üzerine gönderdi. Mustafa Paşa İnebahtı kalesi önüne ulaşip kumandanı Juano Morini'ye teslim olmasını teklif ettiyse de kale kumandanı, şayet Venedik donanması yardımına

gelirse Venedik'ten aldığı emir gereği kaleyi teslim etmeyeceğini; aksine Osmanlı donanması Venedik donanmasını mağlup ederek limana girerse çaresiz teslim olacağını bildirmişti. Bu durumda iki taraf da boşuna kan dökmektense iki donanmanın çarpışmasından ortaya çıkacak neticeyi beklemeye karar verdiler.

Bu esnada tesadüfen havalarda kötü gittiğinden 60 bin kişilik bir orduyu taşıyan donanma-yı hümayun üç ay kadar devamlı olarak denizde çalkalandıktan sonra Sapienza Adası ile Modon Kalesi arasında demirlemişti. Bu kadar müddet fena havalarla denizde çalkalanmak her bakımdan meleke ve maharet kazanmaya hizmet etmekle beraber, bahriye askeri denizin meşakkatlerine tabiaten ve cismen alışmış ve bu sıkıntılardan kaynaklanan hiddet ve şiddeti de karşılıklarına çıkacak düşmana saklamışlardı.

Donanma-yı hümayun Modon civarında bulunduğu yirmi gün zarfında, erzak ve sudan mahrum kalıp tedarik için gönderilenler de düşmanın saldırısına uğradığından Hersekzade Ahmed Paşa, Davud Paşa'nın yerine kaptan-ı deryalığa getirilerek birkaç bin yeniceyle beraber gönderilmişti.

Ancak Hersekzade Ahmed Paşa, Modon'a ulaşmadan uygun havalarda esmeye başladığından donanma-yı hümayun yelken yapıp²⁴ pruvasını hemen Navarin'e doğrultmuştur. Ahmed Paşa, Kalamita limanında donanmaya girdiği sırada Amiral Antonio Grimani 46 kadirga, 50 kalyon ve 40 parça da diğer sınıf gemilerden oluşan bir donanma ile Lepanto (İnebahtı) Körfezi'nin ağzına gelmişti. Osmanlı donanmasının civarda bulunduğunu haber alan Grimani gerekli hazırlıklara başlamış, bu esnada Kıbrıs valisi olan Loredano isimli Venedik amirali de Korfu'dan 20 harp gemisiyle gelip ona katılmıştı. Bu iki büyük donanma, her ne kadar bir iki gün kadar birbirine karşı gösterişle vakit geçirmişlerse de nihayet Sapienza Adası yakınında müthiş ve cidden kanlı bir muharebeye tutuşmuşlardır. Şöyle ki:

²⁴ Yelken yapmak: Yelken açmak (y.n.).

Osmanlılar bu adaya geldikleri sırada ufukta düşman donanmasını gördüler. Bunlar hafif bir rüzgâr ile gittikçe yaklaşmakta idiler. Venedikliler üç sıra borda nizamında ²⁵ bir savaş hattı teşkil etmişlerdi ve birinci hatta Amiral Armenio, ikinci hatta Amiral Loredano, üçüncü hatta da Amiral Grimani kumanda etmekteydi. Osmanlılar ise bu manevraya karşı alabildiğine orsa edip²⁶ hem yaklaşıp hem yükselmekte ve iki savaş hattına ayrılmış bulunmaktaydılar. Bunlardan birinci harp hattı 160 adet gemiden oluşmakta olup merkezde Hersekzade Ahmed Paşa, sağ kanatta Kemal Reis, sol kanatta Burak Reis bulunuyordu. Diğer gemiler de arkada ve Davud Paşa kumandasında ihtiyat filosunu oluşturmaktaydılar.

²⁵ Borda nizamı veya borda hattı: Donanma gemilerinin bir sırada ve paralel olarak gitmek için aldıkları durum (y.n.).

²⁶ Orsa etmek: Gemiye rüzgârın estiği yöne çevirmek (y.n.).

Burak Reis'in Venedik gemileriyle yaptığı savaşı tasvir eden bir resim

Nihayet top menziline girildi!

Osmanlılar yelkenle hareket etmekte olduklarından sol kanat kumandanı Burak Reis'in bindiği göke savaş hattından fazlaca ileri çıkmıştı. Düşmanın ilk hat filosu kumandanı olan Amiral Armenio, gemilerin ve sancakların benzerliğinden Burak Reis'i Kemal Reis zannederek bütün maiyetiyle kati ve şiddetli bir hücum gösterdi. Kemal Reis, o zamanın meşhur denizcilerinden olup donanmanın ruhu mesabesinde idi. Ayrıca nice defalar Venediklileri büyük zararlara ve pek fena mağlubiyetlere uğratmıştı. Bu sebeple onu herhalde mahvetmeye karar vermişlerdi. Burak Reis'in tek teknesi üzerine gelen gemiler bir göke, bir barça ve bir de mavnadan²⁷ ibaret olup biri 1000, diğerlerinin her biri 500 savaşçıyı taşıyan büyük gemilerdi. Düşman bu kuvvetle Burak Reis gökesini ortaya alarak tam bir şiddet ve gayretle top ateşine devam ettiyse de mavna ile barça Osmanlıların ateşine dayanamayıp süratle battı. Bu hali uzaktan gören Amiral Loredano da bindiği 1000 asker mevcutlu bir göke ile savaş mahalline yetişip topla bir iş göremeyeceğini anladığından iki amiral gemisi, Burak Reis teknesine sancak ve iskele rampa oldular²⁸.

²⁷ Mavna: Kadirga sınıfından 26 oturaklı bir gemi olup baştardadan daha geniş ve yüksek ancak daha kısa idi.(y.n.).

²⁸ Rampa olmak (etmek): Düşman bir gemiyi dövüşerek ele geçirmek için yan yana gelip bağlamak. Ayrıca geminin sağ yanına sancak, sol yanına iskele denir (y.n.).

Artık muharebe hakikaten müthiş bir renk kazandı. Savaşçılar birbirinin kanına susamış aslanlar gibi küpeşteden küpeşteye atılarak boğuşmakta idiler. Bu esnada iki tarafın asıl donanmaları da birbirine büsbütün yaklaşmış olduğundan umumi bir top ateşi etrafı örtmüştü.

Burak Reis ile gökesindeki yiğitler, arkası kesilmeksizin attıkları alevli oklarla düşmanlarının yelkenlerini tutuşturmuşlardı. Çünkü saatlerden beri dört büyük gemi ile savaşmış olduklarından pek çok telefata vermiş, son bir çare olmak üzere sancak-iskele rampa olmuş düşmanlarını tutuşturup hiç olmazsa bire kadar döğüşerek beraber yanmayı düşünmüşlerdi. Bu esnada amirallere imdat için ilerleyen üç düşman gemisinden biri donanma-yı hümayun tarafından ele geçirilip diğer ikisi yakıldı²⁹.

²⁹ Bu paragrafta matbu nüshada bir atlama olduğundan Malumat mecmuasında (aded 172, 12 Şevval 1316) yayınlanan tefrikadan ikmal edilmiştir (y.n.).

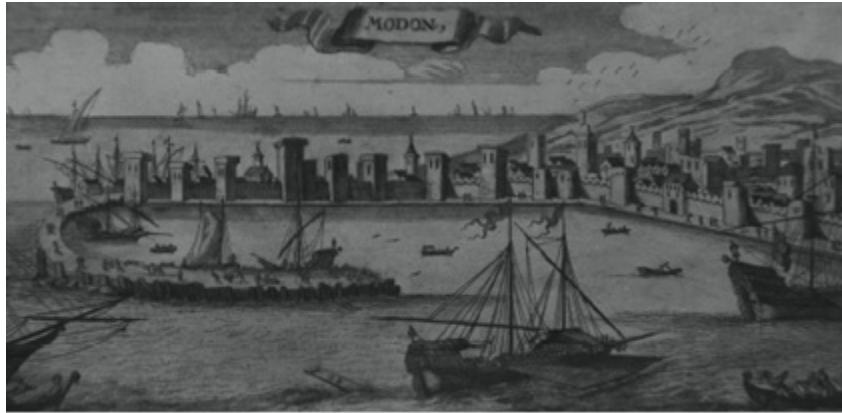
Burak Reis gökesiyle sancak ve iskelesine rampa etmiş olan iki amiral gemisi tamamıyla ateş içinde kaldıkları halde mürettebat, hâlâ gemiden gemiye sıçrayarak çarpışmakta idiler. Nihayet ateş cephanelere sirayet etti. Korkunç bir patlama ile hep birlikte havaya uçtular!

Bu korkunç vakada düşman tarafından Amiral Loredano ve Amiral Armenio ile birçok muktedir ve meşhur kaptanlar öldü. Bizim taraftan ise kahraman Burak Reis ile gökenin kaptanı Kara Hasan ve Yenişehir Sancakbeyi Kemal Bey şehadet rütbesini kazandılar.

İşte bu kanlı vakadan sonra Osmanlılar, Sapienza Adası'na şehid reisin adına nisbetle "Burak Adası" ismini vermişlerdir.

Denize dökülenleri olsun kurtarmak için düşmanın bir kalyonu daha yaklaşmışsa da bu da Osmanlılar tarafından zapt edildi. Burak Reis gökesinden denize dökülen sağ ve yaralı 1300 kişinin hemen tamamı gönderilen sandallarla kurtarıldı. Denize dökülen 700 kadar düşman askeri de telef edildi.

1499 yılı Temmuz ayında meydana gelen bu korkunç hadisede, düşmanın en meşhur iki amiralinin bir anda mahvolması hezimetlerini çabuklaştırdığından artık harbe devamı tamamıyla imkânsız görerek ricate başladılar. Geri kalan gemileriyle bedbaht Amiral Grimani hiç olmazsa Osmanlı donanmasının İnebahtı'ya girmesini engellemeye kalkışarak boğazı kapatmış, ayrıca sahile birçok toplar çıkarıp istihkâmlar meydana getirmişti. Ancak Osmanlı donanması peşlerinden yetişerek istihkâmlarla düşman gemilerinin gayet şiddetli ateşine karşılık sürekli olarak hücumu devam etmiş ve nihayet savunma hatlarını yararak galip bir şekilde limana girmiştir. Kale kumandanı da bunun üzerine, evvelki vaadi gereğince kaleyi Osmanlılara teslim etmiştir.

Modon kalesini gösteren bir gravür

Modon Seferi

Kemal Reis her zaman **“Venedikli’nin sağ gözü Modon kalesi, sol gözü Korfu Adası’dır”** derdi. Meşhur gemicinin bu sözü padişah hazretlerini buraların fethine teşvik ettiğinden Osmanlı donanması 1500 yılı Temmuz ayı başlarında³⁰ Modon hisarı önüne ulaşmış, karadan ve denizden top ateşine başlanmıştır. Bu esnada Venedik Amirali Travisano, maiyetindeki donanma ile birkaç defa hücum etmişse de Kemal Reis kendisini karşılayıp kanlı savaşlarla birkaç gemisini batırmış ve iki büyük kalyonunu ele geçirmiştir. Modon hisarı şiddetli bir müdafaadan sonra nihayet harben zapt edilip arkasından Koron ve Navarin hisarları da Venediklilerden alınmıştır. Bir aralık Venedik amirali Navarin’i, muhafız azlığından istifade ile geri aldıysa da Kemal Reis bir gün 20 adet kadırga ile Venedik donanmasını bu limanda sıkıştırıp fena halde mağlup etmiş ve ilk hamlede sekiz parça gemilerini ele geçirip Venediklileri tam bir rezaletle firara mecbur etmiştir.

³⁰ Müellif sehven, 906 senesi Ramazan ayı sonları (1501 Nisan ortaları) demektedir (y.n.).

Şubat 1314 (1899), Kasımpaşa
Ali Rıza Seyfi

İKİNCİ KISIM - BABA ORUÇ

Birinci Bölüm - Dört Asır Üç Sene Evvel¹

¹ Eserin, Rumi 1325 (M. 1909) yılında basıldığını okuyucularımıza bir daha hatırlatalım (y.n.).

(Bu satırlar henüz mektepte bulunduğum sırada Barbaros Kardeşlerin, yani Hayreddin Paşa ailesinin tarihini incelediğim esnalarda, adeta kendiliğinden ve bizde bu tür eserlerin yokluğundan kaynaklanan üzüntünün tesiriyle yazılmıştı. Hikâye tarzında yazılmış olması belki gerçekliğini şüpheyne düşürür endişesiyle iki satırlık bir açıklama yapmaya mecburiyet hissediyorum.

Tarihle uğraşanların bileceği üzere eser baştanbaşa muteber tarihî vesikalardan ibaret gibidir. Burada hayali olarak Arap reisi Hasan Bey ile bir ıspanya şövalyesinin vuruşması var. Lakin bu hayal mahsulü hikâye, o zaman meydana geldiği muhakkak olan yiğitlik harikalarının yanında hiç kalmaz mı?

Şüphe var mıdır ki tarihin, teferruat olarak kaydedemediği nice kahramanca fiiller bu müthiş muhasara esnasında tecelli etti de biz kendimizde ona yakın vatanperverce bir hadise ortaya koyamadığımız için haksızlık bile ettik.

Hayali satırlar arasında bir de Baba Oruç'un nutku var. Ancak kahraman gazinin her halde bir nutuk söylemiş olduğu ve bu nutkun da büyük bahadırların sözlerinde daima görülen düzgünlük, asalet ve ateşe fazlasıyla sahip olduğuna hiç şüphe edilemeyeceği gibi, maiyetinin bu nutku nasıl telakki etmiş oldukları hakkında düşüncelerimizi beyan etmeye de hacet göremeyiz.

Diğer parça olduğu gibi -iki taraf kuvvetinin sayı ve teferruatına kadar- tamamıyla tarihtir. O kahramanlar hakikaten bizden çok parlak ve gerçekçi birçok sayfalar doldurmuşlardır.)

Hicri 924 (Miladi 1518) senesi idi.

Ağustos güneşi kan ile boyanmış bir gülle gibi Kuzey Afrika'nın belirsiz ufukları arkasında saklanmaya hazırlanıyor, son ışık çizgileri Tilimsan kalesinin² derin, korkunç hendekleri üzerinde yükselen burçlarını yıldızlıyordu.

² Tilimsan kalesi Cezayir dâhilinde ve Tenes'in batısında bulunup Oran (Vahran) iskelesinden üç-dört merhale içeridedir.

Kalenin cephesini oluşturan en metin kısmın karşısındaki sahra, binlerce insandan oluşan büyük bir ordu ile dolu idi. Bu metrislerin arkasında, ateş menziline uzakta her tarafı kaplayan çadırlar üzerinde muhtelif renkli sancaklar, bandıralar göze çarpıyordu. Birçok yerde Arap kabilelerine, şeyhlerine, hatta hükümetine mahsus bayraklar, sancaklar - alamet olmak üzere- İspanya'nın tantanalı, rengârenk, mağrur bandırasıyla çatılmış duruyordu. Her tarafta baştan ayağa kadar zırh giymiş İspanyol şövalyeleri ile arkalarındaki beyaz ipek ihramları kayıtsızca ve leventçe bir tavırla omuzlarına atmış Berberiler, Cezayir Arapları, Kuzey Afrika'nın ölümden dönmez savaşçıları geziniyordu.

Herkeste başka, herkeste mevkiiyle uyumlu bir meşgale vardı. Bazı kişiler yemek hazırlıyordu. Kimi kara gözlerinin içinde geçmek istedikleri nihayetsiz Afrika çöllerinin derinlikleri görünen, altın ve gümüşe boğulmuş atları gezdiriyor, kimi ordugâhın arkasında ölüm timsâli gibi duran büyük ve siyah topları doldurmakla, silmekle meşgul oluyordu. Hususi bazı sahalar da vardı ki burada hangisinin diğerinden daha mağrur ve hangisinin diğerinden daha kahramanlığa istekli oldukları anlaşılamayan Arap savaşçıları ile demire gömülmüş İspanyol şövalyeleri kol kola değil, lakin yan yana gezerler, konuşurken aralarında tercümanlık eden bir esirin acelecî ve dalkavukça tavırlarına kör ve sağır kalırlardı.

Bir taraftan İspanyolca şarkılar okunuyor, diğer çadırdan buna Arap evladının yakıcı, sade hisli, duygunun yalnız merhamet veya kahramanlıktan bahseden mavalları³ cevap veriyordu. Naralar, lololar, kahkahalar işitilmekte, herkes; Arap ve İspanyol, Katalan ve Berberi, Mağripli ve Maltalı neşeli bir tavırla öteye beriye gidip gelmekte idiler...

³ Aslı mevvâl olan bu kelime Arap halk edebiyatında bir türkü çeşididir. Bizde "yalan, uydurma söz" manasına galatlaşmıştır (y.n.).

Tilimsan kalesinden bir görünüş

Bu ne hayrete şayan bir uyuşma?

Nasıl oluyor da birbirinin tabiaten, dinen ve milliyet bakımından dünyada bir daha görülememiş ve görülemeyecek derecede ciddi, ana baba, kardeş yoldaş düşmanı olan bu iki millet, Ortaçağ'ın en büyük iki aktörü olan Arap ve İspanyol bir yerde, bir ordugâhta, birbirinin kanını akıtmaksızın bir sahrada yan yana bulunuyorlar, birbirine gülüyorlar, dostluk gösteriyorlar? Nasıl müthiş bir düşman, nasıl umulmadık haricî bir hasım bu iki milleti, düşmanlığı sonsuz bu iki hüviyeti dehşetler içinde bırakmış ki her türlü ihtilafı, her kan selini atlayarak böyle uyuşmuş bir ordu teşkiliyle o düşmanın mahvedilmesine koşmuşlar? Mazinin incelemekte olduğumuz şu münakaşalı devrinde Kuzey Afrika ahalisi ile İspanyollar, Fransızlar, Maltalılar, İtalyan ve Venedikliler arasında hüküm süren kanlı düşmanlıktan daha korkunç ve müthiş bir düşmanlık tasavvur olunabilir mi?

Lakin dikkat bakışı şu on bin kişiden fazla askeri birleştirmiş olan ordugâha derince döndürülecek olursa gönülleri hüzünlere gark edecek manzaralar görebilir ve ihtimam kulağı o neşeli sesler arasında, çadırlar içinde bitap ve ümitsiz yatan yaralıların son inlemeleri ile hakiki durumu anlar. Hususiyle, kumlu zemin üzerinde ve kale ile metrislerin arasında yatan birçok cesetler, İspanyol miğferleri, Arab agelleri⁴ ile karışmış Türk sarıkları, öteye beriye düşmüş mızrak, ok, kılıç ve arkebüz⁵; burada her zaman böyle balad, serenat ve maval okunarak vakit geçirilmediğini, topların metrisler arkasında daima böyle sessiz, ziyaansız durmadıklarını, özellikle efsanelerde anlatılan kahramanları andıran bu İspanya şövalyelerinin, yarıçıplak ve gözlerinde şiddet şimşekleri görünen bedevilerin buraya yalnız görüşmek ve konuşmaya, yiğitlik türküleri atışmaya gelmediklerini anlatır.

⁴ Agel: Arapların başlarına örttükleri kefiyenin yerinde durmasını sağlayan kalın çember bağ (y.n.).

⁵ Arkebüz: 15. yüzyıldan itibaren Fransa'da kullanılmaya başlanan taşınabilir büyükçe tüfek (y.n.).

Şimdi ufka temas etmiş ve kırılmanın tesiriyle elips şeklini almış olan Afrika güneşinin parıltıları, büsbütün ateşin bir renk alarak ordugâhın karşısında vakarlı ve küçümseyen bir cephe gibi yükselen Tilimsan burçlarını ve o burçlardan en yükseği üzerinde heybet ve pervasızlık heykeli gibi dikilen iki kişiyi adeta kıpkırmızı gösteriyordu.

Bunlardan biri hakikatte elli yaşında ise de görünüşte kırk beşlik kadar, uzuna yakın orta boylu, herkeste görülmeyecek gibi geniş omuzlu, harikulade bir bedenî kuvvete sahip olduğu vücut yapısından anlaşılan bir adamdı. Diğeri ise daha genç, ancak şekil ve yüz olarak tamamıyla ilkine benziyordu. O derecede ki tarife göre bir görme gücü alan hayal nazarım, teminden çekinerek buna onun kardeşi demekle tereddüt etmez! Gerçek yaşından pek genç gösteren birincisinin sol kolu ta omzundan kesilmiş veyahut kestirilmişti.

O zamanın Türk korsanlarına mahsus elbise, başındaki büyük sarık, bu garip adamın iri vücudunu tabii halinden daha iri gösteriyordu. Batı ufkunun bir köşesinden mütevekkil bir yayılma ile titreye titreye dökülerek sonsuzluğa erişen o ışık, onun kırmızıya çalan kumral ve göğsüne kadar inmiş sakalına, gür ve uzun bıyıklarına aksederek kendisine hakikaten heybetli ve eski devir heykellerinin kahramanca tavırlarını görenleri, ondan daha fazla heyecanlandıracak yiğitçe bir görünüş veriyordu.

Al çuhadan yapılmış kısa cepkeninin yırtmaçlı kolları ve üç sıra kor altın düğme ile süslü göğsü, sırma ile işlenmiş ve belinde enli sarılmış elvanlı ipek kuşağının arasında altın kakmalı iki piştov⁶ ile mücevher hançerinin kabzası görülmekteydi.

⁶ Piştov: Kısa namlulu, tek atış yapabilen bir tür tabanca (y.n.).

Yine sırmalı bir kayış, o zamanki tabire göre hamayil; uzun, ağır, enli kılıcı da beline asıyordu.

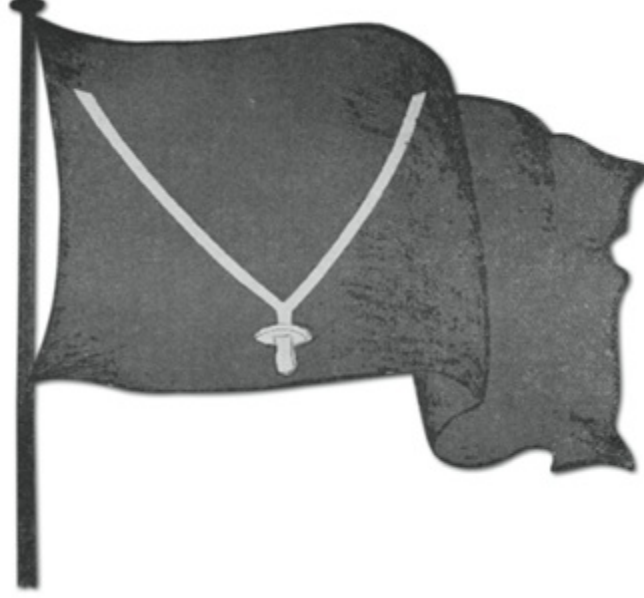
Dünyanın iki düşman tarafı arasında ve meçhul, esrarengiz, cimri Kuzey Afrika'nın bu kimsesiz, yabancı çölleri ortasında, bilemediği geçmiş kavimler tarafından yükseltelen Tilimsan kalesinin en yüksek burcu üzerinde oturarak, aslanları, hayır aslanlarla insanların birliğinden oluşan daha büyük, daha vakur bir şeyi andıran heybetli bir tavırla duran ve görüş dairesini teşkil eden geniş toprak parçalarını hâkimce bakışları altında ezmek istiyor gibi görünen bu adam acaba kimdir?

Milli tarihle, hususiyle milli tarihin bahriye şubesiyle biraz münasebeti olan okuyucularımız şüphesiz bu adamı tanımışlardır.

İşte dostlara iftihar destanını, düşmanlara korku ve dehşetini; yalnız geniş Osmanlı vatanının değil, yabancı toprakların, kayaların susamış yüzlerine bile birçok defalar al kanını yadigâr bırakmış olan Baba Oruç bu zattır. O Baba Oruç ki Barbaros namının asıl sahibi, Hayreddin Paşa ile diğer kardeşlerinin kerem ve cesaret üstadı, siyaset muallimi olmuştur! Yanındaki ise kardeşlerinden İshak Reis'tir.

İspanyol ve Arap askerinin siper ve metrisi ile kapanmış, mızrak ve kılıç, arkebüz ve top ile bağlantı ümitleri kesilmiş olan Tilimsan kalesinin üstündeki kanlı Osmanlı sancağı, tazelik veren kuzey rüzgârının heyecanlı sinesinde çırpınıyordu. Onun bakışları çeken dalgalanışını, nice yiğitleri uğrunda kendi kanına bulatmış ilahi coşkusu seyreden Oruç'un iri ve kalın kirpikler altındaki geniş çakır gözleri ateşler saçıyordu. Güya diyordu ki:

- Mübarek sancak, ey Allah'ın Habibi'nin kılıç taşıyanlara yadigârı! Şimdiye kadar seni dünyalar kadar çok, yıldırımlar gibi vurucu ve yakıcı düşmanlar arasında şanlı şerefli, muzaffer, mert ve binlerce kahramanın, kahraman kılıcının üstünde gezdirdim! Eğer büyük olan Allah takdir etti ise...

Osmanlı korsan kumandanlarına mahsus sancak
(Zemini yeşil, ortası beyaz)

Söz ve düşünce burada kalıyor gibi idi.

İstenmeyen bir düşünce belirsizliği ve elinde olmayan bir hüznle, güya yanındaki kardeşinin endişeli varlığından habersizmiş gibi, kim bilir kaç kanlı, korkunç harp meydanını ve dökülen kanların yangınını söndüremediği güverteleri, heyecanlı ve ateşli seyretmiş olan alevli bakışları, bilinmeyen bir ufuk noktasına dikildi kaldı! Sema tarafsız, ufuklar uzak, güneş firari, bütün Afrika bu yürek aslanına yabancı idi.

Ve demir bir kuşak gibi onları kuşatmış olan Müslüman ve Hristiyan'ın anlaşılmasız velvelesi bütün bu şeylere yas tutuyor gibi belirsiz, lakin derin, lakin amansız yankılanır dururdu.

Acaba çocukluktan beri nice müthiş engelleri bertaraf etmeye alışmış, her gün bin türlü ölümle karşılaşa karşılaşa ölmeye, öldürmeye sıradan bir iş gözüyle bakar olmuş bu müthiş adam, nasıl büyük bir mânia karşısında böyle durup kalmıştı?

Bir müddet böyle düşünceli kaldıktan sonra yavaşça kendine gelerek etrafına baktı: Artık güneş büsbütün kaybolmuş, ufukların gönle ferahlık veren rengi solmaya başlamıştı. Ortalıkta, uzaktaki ordunun, bu iki kardeşin kanına, canına susamış olan o binlerce savaşçının boğuk gürültüsünden, burçlar üzerindeki nöbetçilerin ayak patırtılarından başka sükûneti bozacak bir ses işitilmiyordu... İshak Reis evvela söze başladı:

- Ağabey, ne yapacağız? Heriflere yine on bin İspanyol, yirmi bin Arap'tan oluşan bir

yardım kuvveti geldi. Biz ise bir Hızır'dan, bir de Allah'tan yardım bekliyorduk². Hızır'ın başında da bin bela var. Demek işimiz ancak Allah'a kaldı.

² Hızır, Hayreddin Barbaros'un gerçek ismidir.

- Doğru söylüyorsun. Kale artık kalelikten çıktı. Bir deliği kapıyoruz, onu açılıyor. Bir gülle atıyoruz, yüz gülle ile cevap veriyorlar. Yoldaşlara belli etmiyorum ama doğrusu ben de ümitsiz olmaya başladım. Hele heriflere katılan bu son yardım, binde bir ümidi de berbat etti.

- Yoldaşların gösterdikleri aslanlıklar doğrusu emsalsiz! Geçen hücumda dört gece yemek yemeden, uyku uyumadan gülle atıldılar, pala salladılar da yine yorgunuz, çikalım verelim demediler. Bilhassa idare için erzakın azaltılmasından sonra halleri büsbütün acınacak bir dereceye geldi... Demek son yardımla düşmanın miktarı kırk bin kadar oldu.

- Dün gece aldığımız esirler on yedi bin diyorlardı. Bunlardan bin beş yüzü İspanyol, on beş bin kadarı Arapmış. Bu hesaba on bin İspanyol, yirmi bin Arap daha eklenirse tamamı 47 bin eder! Biz ise ancak beş bin kişiyiz. Hâlbuki büyük kısmı da işe yaramaz bedevilerdir!

Oruç durumun fenalığını, tabiattaki tehlikeleri küçümseme hissi ile bir an için unuttu ve gülerek dedi ki:

- Babalarımızın dediği gibi bire on!

Sonra tekrar ciddileşerek:

- Olmamış şey değil a, bire yirmi düşen tuzaklardan çok vakit kurtulmadık mı?

- Lakin bu tuzak öyle değil; balık sudan çıkınca yaşamaz.

- İşte burasını doğru söylüyorsun.

O halde ne duruyoruz.

- Bekleyeceğim.

- Neyi, ölümün iki gün sonra gelmesini mi?

- Yok canım, ölümden ne olur? Bilhassa böyle İslam'ın yüceliğinin gereği olan bir kaleyi, Araplarla o zırh kabadayısı İspanyol kâfirine elimle vermektense, böyle bire on olsa da dövüşerek öcünü ala ala ölmek daha iyi. Hiç olmazsa son nefesinde onlardan beş onunun da etrafında, elinin, ayağının yettiği yerde şeytana kavuşmuş olduğunu görmek bizim gibi günahkâr kula ne mutlu! İş iddiaya bindiği halde, onlar benim de iddiadan kaçmadığını göreceklidir!

- Öyle ise ne bekliyorsun?

- Hızır'ı.

- Biraderi ha! Onu bekleyeceğimize, asıl Hızır'ı beklemek daha iyi olur. Bizim Hızır'dan ümit olmadığını demin sen de tasdik etmiyor muydun?

- Ettimdi ama. Lakin kardeş, Hızır'ı bilmez gibi söylüyorsun. Kim bilir? O asıl Hızır gibi beklenilmeyen yere gelir, her delikten girer çıkar, bazen olmayacak iş yapar. Ne biliyoruz ki şimdi aslan gibi dört-beş bin Türk'le çölleri yarıp gelmiyor.

İki kardeş arasında derin bir sessizlik oldu. Şimdi ikisi de güya Hızır'ın idaresinde uzun ve ıssız sahraları geçip gelmekte olan dört-beş bin Türk aslanının sarıklarını, geniş yatağanlarının parıltılarını görebilmek için ufkun derinliklerine gözlerini diktiler.

Esmer bir sis doğu ufuklarından her an daha da koyulaşarak kalkıyor, kayıtsız gök parıldamaya başlayan yıldızlarıyla kalenin üzerinden bakıyor, ta uzaklardan işitilen bir İspanyol baladı Barbaros kardeşlerin ümitleri ile haklı bir istihza ediyordu!..

- Ağa, dedi, Hızır'dan umma! Gemileri o muhafaza ediyor. İçinden askeri alsa, İspanyollara karşı din kardeşimizdir diye koruduğumuz, Arab'ın mübarek ismini de kirleten bu millet kendi elleriyle yakarlar. Akdeniz'e hükmediyoruz lakin kadırgalarımız karada da yürümez ya. Ah ben her zaman söylerim, bu karada bir uğursuzluk var. Bize deniz deniz!

Memleketin yılan gibi süzülen kadırga, tahtın kışkırtıcı⁸, mızıkan fırtına, talihin yelken! Kim tutar kim alır! Kim kaçar kim kovar. Kahpe Akdeniz! Dalganda boğulayım. Bir avuç suyuna bin Cezayir feda olsun. Fırtınası gözümde tütüyor. Önünde kaçan dağ gibi İspanyol barçasının üstüne yıktırıp da teknenin içine baktığın zaman hazır silah duran, gözüne bakan kurt gibi Türklerine bir kere güler misin...

⁸ Kış güverte de denir; geminin arka kısmı (y.n.).

Oruç kardeşinin sözlerini işitmiyor gibi tekrar dalmıştı. Lakin onun da gönlünde kardeşininki gibi şimdi mavi, coşkun ve sonsuz Akdeniz'in suları dalgalanıyor; taze, ruh veren frişka⁹ rüzgarları nefes alıp veriyordu!.. Yazık ki kara talih artık hükmünü vermişti. Berberiye sahillerinin bir köşesinde gök gürültüsü sesli, geniş omuzlu ve kolsuz sahibini mahzun ve unutulmuş bekleyen kadırga, artık bir daha o içinde olduğu halde deli rüzgârlara karşı beyaz yelkenini ebediyen açamayacaktı.

⁹ Hafif rüzgar (y.n.).

İkinci Bölüm - Barbaros Kardeşler

Şimdi birinci bölümde beyan ettiğimiz üzere, Arapların İspanyollar ile ittifak ederek yine İslam'ın hükmü altında olan bir kaleyi, hususiyle Oruç gibi senelerce kendilerini İspanyolların kılıcından koruyan bir mücahidi niçin muhasara etmiş olduklarını okuyucularımıza izah edelim:

Afrika'nın kuzeybatı sahilini oluşturan ve umumiyetle Müslümanların yerleşmiş olduğu ülkeler, Uzak Mağrip ve Orta Mağrip isimleriyle ikiye ayrılır. Barbarosların bu topraklarla büyük alakaları olduğu için buralar hakkında hiç olmazsa şimdilik hikâyemizi aydınlatacak

kadar malumat vereceğim. Umumiyetle Müslümanların yerleşmiş olduğu bu bölgenin Uzak Mağrip kısmı, sahradan Tilimsan'a kadar uzanarak Fas Sultanlığı'nın da birçok arazisini ihtiva eder. Orta Mağrip ise Tilimsan'dan Bicaye'ye uzanır ve Cezayir'in tamamını içine alır.

Eski Romalılar, Kartaca devletini ve o büyük şehri tamamen yıkıp yok ettikten sonra bu bölgeyi ta Mısır sınırlarına kadar ele geçirmişlerdi. Lakin o tarihlerde buralarda yerleşmiş olan Berberiler pek ziyade cengâver ve fevkalade cesur olduklarından Romalılar -son zamanın Fransızları gibi- bunları büsbütün değil, hatta görünüşte bile mağlup edinceye kadar birçok güçlüklerle karşılaşmışlardır. Romalılar kendilerinin din ve hâkimiyetlerini kabul etmeyip dağlara çekilmiş olan yerlilerin ansızın vuku bulabilecek hücumlarına karşı korunmak için birçok kaleler, istihkâmlar bina etmişlerdir ki bunlardan uzun asırların tahribatına, değişikliklerine göğüs germiş olan bazılarının kalıntıları halen dikkat çekmektedir.

Barbarosların faaliyette bulundukları Cezayir ve Tunus civarını gösteren bir harita

Hicretin 87. senesinde (M. 706) Abdullah bin Sa'd kumandasında sevk edilen yirmi bin mücahide karşı Roma orduları mağluben çekilerek Kuzey Afrika'yı Müslümanların hükmü altına terk etmişlerdir. Abdullah bin Sa'd'ın halefleri de fütuhat yolunda durmamış ve savaşların idare merkezi olarak Tunus'ta Kayrevan şehrini kurmuşlardır.

Sonra buraları umumiyetle Fatımiler Devleti'nin idaresine geçip Romalıların adı bile unutulmuştur.

Hicretin 900. senelerine doğru (Miladi 15. asır sonları) Endülüs Müslümanları İspanyollar tarafından mağlup edildiğinden bunlardan büyük bir kısmı Kuzey Afrika'ya hicret ettiler. Bunlar yerli ahali ile ittifak ederek İspanya sahillerine ve İspanya'nın Afrika sahillerindeki sömürgelerine daima denizden ve karadan saldırılarda bulunuyorlardı.

Türk Korsanları Afrika Sahillerinde

Vakit geçtikçe burası, Akdeniz'i ve Avrupa'nın Atlas Okyanusu sahillerini birbirine karıştıran Türk korsanlarına da harp meydanı ve savaş merkezi kesildiğinden¹⁰ Avrupa sahil devletleri, başta İspanya olduğu halde geleceğin ve o vaktin arz ettiği müthiş musibetlerden kurtulmak için gerekli teşebbüslerde bulunmaya başladılar. Özellikle meşhur Şarlken¹¹ karısının vefatından sonra bu civarın kazandığı kuvvetten ürkerek büyük bir ordu ve donanma ile Cezayir ve Tunus'u baştanbaşa ele geçirmek üzere Vahran civarında Mersâ El-Kebir isimli limana inip birçok kanlı muharebeler ede ede bu limanı, Bicaie'yi ve yine bu esnada Cenevizliler elindeki Cicek limanını ele geçirdi¹².

¹⁰ Berberiye (Berberistan) sahillerinin tarihi adeta bizim Osmanlı milletinin denizcilik tarihi ile ikizdir. Hususiyle bu milletin nice bahadır evlatları **"Terlemeden para kazanmak, nefes almadan can vermek isteyen bizimle gelsin!"** meşhur sözleriyle o tarafa çekilip gider ve birkaç sene sonra devletin her deniz savaşına beş on parça tekne ile yetişirlerdi. Bundan dolayı Berberiye ve Berberiye korsanları tarihi tarafımızdan tafsilatlı bir şekilde yazılacaktır.

¹¹ Bu II. Ferdinand olmalıydı. Şarlken'in İspanya tahtına geçmesi 1516 yılında, Ferdinand'ın ölümünden sonradır. Alman tahtına da 1519'da geçmiştir. II. Ferdinand, Şarlken'in (V. Karlos) dedesidir (y.n.).

¹² İspanyolların buraları ele geçirmesi 1505-1510 yılları arasındadır (y.n.).

Tunus, Cezayir ve Trablus ülkeleri dışardan her ne kadar kuvvetli birer Arap devleti gibi görünmekte ise de bunlar hakikatte bir hâkimin idaresi altında olmayıp Tunus, Cezayir, Trablus, Bicaie, Tilimsan, Cerbe, Mehdiye gibi şehirler, civarlarındaki arazi ile muhtelif beylerin hükmü altında bulunuyordu. Bunlar da durumlarını düzelterek İslam'ın şevketini güçlendirmeye gayret edecekleri yerde daima birbirleriyle harp ederlerdi. Dünyanın durumundan habersiz, harp ilmi ile silah teknolojisindeki gelişmeler konusunda tamamıyla bilgisiz olan Kuzey Afrika ahalisinin, o zaman Avrupa'nın en cesur ve en mahir askeri olan İspanyol askerine, Şarlken ordularına, Haçlı derneklerine karşı koyabilmesi mümkün değildi.

Buraları muhafaza edenler karadaki Araplar değil, belki daima o sahillerde dolaşan ve o civarı aslan yatağı gibi heybetlendiren Türk korsanları, levent reisleri idi. Aç, çıplak ve engizisyonun ateşinden, satırından kaçan İspanya Arapları, Afrikalılara bir ibret numunesi olduğu halde Araplar, ekseriyetle bundan ders almazlardı. Türk korsanları daima İspanya sahillerini yakarak bu zavallı Endülüslüleri gemileriyle düşman elinden Afrika'ya getirmekte ve her şekilde yardım etmekte olduklarından Endülüs Arapları can ve kanları ile Türk korsanlarına bağlanmışlar, ölümden kalımda mertçe onlardan ayrılmamışlardır. Berberistan tarihinin bizle münasebeti, Sultan İkinci Bayezid devrine tesadüf eder diyebiliriz. Çünkü Kemal Reis'in İspanya seferini hikâye ederken Pirî Reis, Trablusgarp ahalisi tarafından Osmanlı Devleti'ne katılma arzusu gösterildiğini yazıyor.

Barbaros Kardeşler Kimdir?

Barbaroslar namıyla tarihte şöhret kazanan, binlerce şaşılacak vakalar, müthiş muharebeler ile devlet ve düşman kitaplarını dolduran kişiler, Oruç, İshak, Hızır ve İlyas isimlerinde dört kardeşirler. Bunların aslen Ageovalı olan babaları Yakub isminde bir sipahi idi. Midilli'nin fethinden sonra bu adaya yerleşmiştir.

Bu dört sipahizadeden İshak Midilli'de ticaretle meşgulken Hızır ile İlyas Selanik tarafına, Oruç ise Trablusgarp ve Mısır sahillerine deniz seferleri icra etmekteydiler. O zamanın deniz seferleri, ticaret için de olsa toplu, silahlı gemilerle yapıldı ve deniz ticaret kaptanları ise aynı zamanda korsan kaptanı demekti.

Bir ara ailenin üzerine bir felaketin gölgesi düştü. Hızır Reis ile biraderi İlyas, seferlerinden biri esnasında Rodos şövalyelerine mensup birkaç gemi ile çatıştılar. Muharebe neticesinde İlyas Reis şehid oldu. Gemi yandı ve Hızır Reis de esir edilerek ayağındaki zincir ile kâh zindan hayatı, kâh forsa azabı geçirmeye başladı. Bununla beraber tarihin tetkikinden anlaşıldığına göre bu esaretten önce de Barbaros kardeşlerin ehemmiyetli bir şöhret kazanmış olması icap ediyor. Çünkü Hızır Reis maalesef bilemediğimiz bir şekilde esaretten kurtulunca o zaman Karaman valisi bulunan Şehzade Korkud, kendisine on sekiz oturaklı bir pergende¹³ bahşetmişti. Nam ve şöhreti malum olmayan bir zindan kaçkınına Korkud gibi bir şehzadenin öyle gelişigüzel koca bir tekne bağışlaması tabii olarak mümkün olamaz¹⁴. O esnarlarda ailenin reisi bulunan Oruç, bu esnarlarda daha büyük roller oynamaktaydı. Çünkü 910'da (1505) İspanya sularına geçmiş olan Pirî Reis Kitab-ı Bahriye'sinde şöyle der:

¹³ Pergende: Hem kürekle hem de yelkenle hareket eden bir gemi cinsi olup 25-30 metre uzunluğunda ve 18-19 oturaklı idi (y.n.).

¹⁴ Ali Rza Seyfî'nin Barbaroslara dair verdiği bazı yanlış bilgilere burada işaret etmek durumundayız. Bu hatalı bilgiler gerek Tuhfetü'l-Kibar'daki bir-iki sehivden gerekse müellifin Gazavat-ı Hayreddin Paşa'ya erişememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ailenin babası olan Yakub, Ageovalı veya Eceovalı değil Vardar Yenicesi'ndendir. Oğulları büyükten küçüğe doğru İshak, Oruç, Hızır ve İlyas'tır. Rodos şövalyeleri ile çarpışan, onlara esir düşen, Şehzade Korkud ile münasebette bulunan Hızır değil Oruç'tur ve esaretten nasıl kurtulduğunu Gazavat tafsilatıyla anlatır. Maksadımız müellifi tenkit değil okuyucuyu bilgilendirmektir. Yoksa Ali Rza Seyfî'nin, bahriye tarihimize dair birçok karanlık meseleyi ilk defa ortaya koyarak aydınlatmış kıymetli bir tarihçimiz olduğunda şüphe yoktur (y.n.).

“Berberistan ve Mağrip beldelerinde Arap hükümetleri zaafa uğramış olduğundan İspanyollara karşı Rum (Anadolu) diyarından gelmiş Oruç Reis'i beklediler”

Hızır Reis altındaki küçük tekne ile kardeşinin kanını, mahpusluğunun acısını Hristiyanlardan büyük bir şiddetle almaya başlamıştı. Bununla beraber asıl Baba Oruç'tan galat Barbaros lafzını dehşetlendiren, aileyi Avrupalılara tanıtan Oruç Reis idi. Hususiyle iki kardeş Rodos civarında uzun müddet dolaşarak şövalyelere şark sularını dar etmişlerdi.

Oruç'un yüreğini parçalayan mesele Mağrib'in hali, İspanyolların Müslümanlara reva gördüğü işkenceler ve orada İslamiyet'in elîm vaziyetiydi. Bundan dolayı Barbaros

Kardeşler, Tunus hâkiminin davetini can u gönülden kabul etmiş, İspanyollara karşı harbetmek ve aldıkları ganimet malının beşte birini memleketi idare eden “Benî Hafs” emirlerine vermek üzere Halkulvad kalesine yerleşmişlerdir.

Maksadımız müstakil bir tercüme-i hal yazmak olmadığı için hadiseleri geçerek süratle sözü asıl meseleye getireceğiz. Yalnız şunu zikretmeyi unutmayalım ki; bir iki sene sonra Oruç Reis’in maiyetinde otuz kadar cenk teknesi toplanmıştı

Oruç Reis Kolunu Kaybediyor

Bir gün Hızır yani Hayreddin Bey ile Oruç Reis, dört gemi ile Halkulvad kalesi önünden hareket edip o vakitler İspanyollar elinde olan Bicaye kalesi önüne gelmişlerdi. Şehri ele geçirmeyi kolaylaştıracak bazı keşifler yapmakla meşguller iken İspanya devletinin bir filo savaş gemisi bunları bastırdı. Bir müddet uzaktan top muharebesi edildikten sonra korsanlar, Türklerin en kati harp usulü olan rampaya müracaat ederek her biri bir gemiye aborda¹⁵ oldular. Düşmanın bir gemisi battı, ikisi Türklerin eline geçti, kalanlar firarı kurtuluş çaresi olarak gördüler.

¹⁵ Aborda olmak (etmek): Bir geminin diğer bir gemiye veya bir iskeleye yahut bir rıhtıma tamamen bordasını vererek yanaşması (Gürçay, Gemici Dili) (y.n.).

Baba Oruç’un yanındaki kuvvet hisarı ele geçirmek için kâfi değilse de kale karşısında düşmanın bir filosunu tahrip etmekle müdafilerde manevi kuvvetin kırıldığını düşünerek bu fırsatı kaçırmak istemedi. Yanına yoldaşlarından bir avuç kahraman alarak karaya atıldı. Kaleden bunlara karşı sevk edilen kalabalık İspanyol kuvvetleri ile kale toplarının altında korkunç, kanlı bir çarpışma meydana gelmiş, hatta İspanyollar çokluk ve kuvvetlerine rağmen mağlup dahi edilmişlerdi. Fakat kaleden atılan bir top mermisi, koca Oruç’un bir kolunu paramparça etmiş olduğundan mecburen kalenin zaptı başka bir vakte bırakılarak geriye dönmüştür. Ancak düşmanları kahretmeye bir kolunu değil bütün hayatını vakfetmiş olan bahadır reis, dönüşü esnasında Mayorka adalarını birbirine katmış ve yedekte birçok İspanyol gemisi, birçok ganimetler olduğu halde muzaffer olarak Halkulvad’a girmiştir. Lakin kolunun yarası iyileşmediğinden sonradan ta omuz başından kesilmiştir¹⁶.

¹⁶ Gazavat-ı Hayreddin Paşa, dirseğinden kesildiğini yazıyor (y.n.).

Şimdi garip bir zorluk, garip olduğu derecede keder veren bir zorluk ortaya çıkmıştı.

Tunus emiri olacak yadigâr, günbegün kuvvetlenen bu Türk kardeşleri artık çekemiyor, onlardan endişe ediyordu. Elinden gelse onları ortadan kaldırmayı bile isteyecekti.

Oruç Reis hal ve hareketlerden o büyük ve derin zekâsıyla bunu anlamamış değildi. O halde ya Tunus beyini büsbütün bertaraf etmek yahut buradaki Müslümanları bu hamiyetsiz hâkimlerin eline, merhametsiz İspanyolların kılıcına; kadını, çocuğu, namussuzluğa ve Hristiyanlığa terk edip gitmek gerekiyordu. Bu durumda bunca seneden beri düşündüğü ümitlere, uğrunda bu kadar kan döktüğü, kolunu feda ettiği İslam'ın yücelmesi emellerine acı ve miskin bir Allahâısmarladık diyecekti.

Bununla beraber Baba Oruç öyle emelinden kolay kolay vazgeçen, güçlüklerden kaçan biri değildi. Sahip olduğu mertçe yaratılış sebebi ile Tunus hâkiminin ortadan kaldırılmasına gönlü razı olmadı. Hatta o taraftan açığa çıkan düşmanlık alametlerini görmemezliğe geldi. Şimdi o kararını vermişti: Hem kendisini kuvvetlendirmek, hem İslam'a sığınacak yer temin ederek aynı zamanda Tunus hâkiminin menfaatine de dokunmamak için o sahilde İspanyollar ile İtalyan ve Cenevizler elinden kaleleri zapt edecekti.

Bir Avrupa gravüründe Oruç Reis,
kolunun dirseğinden kesildiğini gösteren protezli koluyla

İlkbaharda küçük kardeşi, hakiki öğrencisi olan Hızır Reis'i yanına alarak on gemilik bir

filo ile hareket ve yol üstündeki Şirşel¹⁷ hisarını ele geçirdikten sonra Bicaye önüne ulaştı. Derhal karaya asker ve top çıkarılarak muhasaraya başlandı. Daha muhasaranın ilk günlerinde kalenin dayanıklılığı, mühimmat ve silahının çokluğu ile kaledekilerin sayıca Türklerden kat kat fazla olduğu anlaşılmıştı. Bunun için reislerden bazıları şimdilik kuşatmanın kaldırılarak daha fazla ve muntazam bir kuvvetle gelinmesini ortaya sürdüler. Ancak Oruç Reis yalın kılıç askerin içine fırlayarak tarihin aynıyla kaydettiği şu sözleri söyledi:

¹⁷ Cicek olmalıydı (y.n.).

“Ben burada bir kolumu bıraktım, birini daha değil kellemi de bırakırım. Ölümden korkan, canına acıyan varsa çekilsin gitsin! Bana sadakat ile yoldaş olanlar korkup kaçmazlar!”

Bu ateşli sözler Türklerin yüreklerindeki hamiyet ateşini de birdenbire yanardağlar gibi coşturmuş olduğundan kale üzerine müthiş, kanlı bir hücum yapılarak adeta silahsız, duvarlara tırmana tırmana, bedenlere çiviler çaka çaka içeri girildi...

Dış hisardan başka ve düşman tarafında meydana gelen büyük zayiata ilaveten 500 İspanyol da esir edilmişti. Lakin iş bununla bitmiş olmuyordu. Cittadella yani asıl iç kale henüz İspanyolların elinde idi. Bundan dolayı tekrar yeni bir muhasara hattı oluşturularak harbe başlandı ve yirmi gün kadar dağları devirecek himmetler gösterildi. Lakin dağdan metin olan bu iç kale devrilememiş idi. Oruç'un cephanesi, mermisi bitmişti. Tunus hâkiminden yardım istendi. Lakin ruhi durumu malum olan bu alçak adamın, nefsanî ihtirasları uğrunda İslam'ın yüceliğini yok etmeyi aklına koyduğu, koca mücahide hiçbir şekilde yardım etmemesinden anlaşıldı.

Bu büyük güçlülere bir bela daha eklendi. Muhasara sırasında Oruç gemilerini bir çayın içerisine sokmuştu. Bir aralık sular çekilmiş olduğundan tekneler karaya oturmuş kaldılar. Böyle sıkıntılı zamanda iki yüz parça gemiden oluşan büyük bir İspanyol donanması da kaleye 10 bin kişilik bir yardım kuvveti getirdi. Artık bu engeller ve tehlikeler karşısında Oruç'un zorlukları yok eden himmeti sarsıntıya uğramış ve karada kalıp yüzdürülmesi mümkün olamayan gemiler düşmana kalmamak üzere yakılarak alınan 500 esir ile Şirşel¹⁸ hisarına dönmüştür.

¹⁸ Cicek olmalıydı (y.n.).

Oruç Reis Cezayir'de

Bundan biraz vakit sonra Oruç Reis'in 18 parça büyük, 30 adet küçük korsan gemisi ile Cezayir'e giderek şehre sahip olduğunu görüyoruz. O zaman Cezayir emiri olan Sâlim bin Semiyî, İspanyollar ile Fransızların siyasi bir oyuncağı olduğu için İslam'ın yükseliş tarihinin bu değişikliği sevinçle karşılaması gerekir. Ancak Berberistan Müslüman devletlerinin başında olan yerli emirler tabii böyle düşünmüyorlardı. Hatta Tilimsan emiri olan İbn-i Hâmûn, İspanya ile İslamiyet'in bu çekilmiş kılıcı aleyhine ittifak etti. Şimdi o zamanın İspanyası gibi heybetli, muazzam ve savaşçı bir devlet ile Arap emirlerinin hücumları; kendi kılıcından başka güvenecek bir şeyi olmayan ve ne deniz ve sahilleri, ne de ova ve çölleri yabancılara misafirperverlik göstermeyen bu memlekette kalmış olan bir Türk kaptanı üzerinde toplanıyordu. Ve dediğimiz gibi o zaman yani 922 (1516) tarihlerinde, düşünmeliyiz ki İspanya demek bütün Avrupa demektir!

Cezayir'i gösteren bir gravür

Uzak Mağrip'te bu işler olurken Osmanlı Devleti'nin tahtında da Oruç yaratılışında bir kahraman, Yavuz Sultan Selim oturuyor ve yine bu 922 (1516) senesinde Osmanlı tersaneleri, yeni yapılan büyük bir donanmanın haşmetli manzarasıyla şenleniyordu!

Müttefiklerden İspanya denizden 180 parça büyük bir donanmaya 15 bin İspanyol askeri koyarak ve İbn-i Hâmûn da karadan 40 bin Arap askeri ile Cezayir üzerine hücum ettiler. Ancak Oruç'un kılıcı, askerî kudreti önünde bu müthiş kuvvet bir iş görememiş ve tam bir rezaletle firar etmiş olduğundan bu apaçık galibiyet, reisin şan ve şöhretini cidden göklere çıkarmıştır.

Şimdi Barbarosların idareleri altındaki ülkeler bir devlet sayılacak şekilde büyümüş olduğundan doğu tarafına Oruç, batı tarafına Hızır nezaret etmek üzere ikiye taksim edildi. Hatta nüfus yazımı, asker alma gibi düzenli devletlere mahsus kanun ve icraatlar da uygulamaya konuldu.

Oruç Reis Tilimsan'da

Ancak son muharebe esnasında Tilimsan emirinin Oruç gibi bir zat aleyhine bir Hıristiyan devletle ittifak etmiş olması Tilimsan ahalisini pek ziyade galeyana getirmişti. Bu sebeple hep birlikte isyan edip hâkimleri İbn-i Hâmûn'u kovdular ve az bir kuvvetle şehir üstüne yürümüş olan Oruç Reis'i büyük bir iftihar ve istekle hükümdar tanıdılar.

Lakin beride Tilimsan emiri ile mensupları tekrar meşhur Şarlken ile ittifak etmiş ve Oruç'tan kanlı bir intikam almaya susamış olan imparator, Marki de Gomars isimli şahsın kumandasında 1590 güzide İspanyol savaşçısı göndermişti. Bunlar, kendilerine katılan 15000 Arap ile Tilimsan üzerine yürümüşlerdi.

Cezayir'de memleket idaresine ait işlerle meşgul olan Hızır Bey, meseleyi hisseder hissetmez biraderi İshak Reis'i bir mikdar askerle yardıma gönderdi. İshak Reis kaleye girer girmez düşman da gelip çatmış ve kaleyi muntazam bir şekilde muhasara altına alarak dışarıyla irtibatı imkânsız hale getirmiştir.

Şimdi birinci bölümde Tilimsan dışında varlığını tarif ettiğimiz ordunun, Marki de Gomars ile İbn-i Hâmûn orduları olduğunu elbette okuyucularımız anlamışlardır.

Tilimsan'a bildiğimiz üzere Oruç az bir kuvvetle ve hafif teçhizatla gelmiş, böyle şiddetli ve kati bir muhasaraya direnmek için her vasıttan mahrum bulunmuştu. Her ne kadar bir gece gizlice kaleden çıkıp düşman ordusunu basmış ve 700 neferlerini telef edip 190 kişiyi de esir almışsa da yukarıki bölümümüzde söylediğimiz yeni yardım kuvvetinin gelmesi kaledekilerin halini cidden yamanlaştırmıştır.

Hayretle telakki edilecek bir şey varsa o da kalenin bu kuvvetli düşmana tam beş aydan beri dayanıp durmasıdır. Ve yukarıki konuşma da iki kardeş arasında bu beşinci ayda cereyan etmişti.

Şimdi hikâyemize, daha doğrusu tarihimize bıraktığımız yerden başlayabiliriz.

Üçüncü Bölüm - Hücum ve Müdafaa

Sabahın ilk ışıkları göğün eteğini aydınlatırken Tilimsan kalesi dâhilinde bir telaş hüküm sürüyor, birtakım silahlı adamlar takım takım Oruç Bey'in dairesi altındaki meydanda toplanıyorlardı. Daire kapısının iki tarafına ağır piştovları, iri palaları ile silahlı Türk korsanları dizilmişlerdi. Denizin sert rüzgârları, batı ve doğunun güneş ve gölgesi altında tunç rengine girmiş çehreleri vakur, metin olan bu adamlar arasında eli, kolu, başı, yüzü veya ayağı bağlı, yaralı olmayanları hemen pek nadirdi. Ancak harp onlar için daimî bir meşguliyet olduğundan tunç çehrelerde heyecan izlerine, meraka benzer bir alamet hissedilemezdi. Bunların alt tarafında Tilimsan'ın asıl muhafız askeri yer almıştı. Kapının karşısında ise dört uzun saf oluşturmuş olan Arap yardımcı kuvvetleri duruyordu.

Bir aralık herkesin ağzında dolaşan fısıltılar kesildi. Büyük kapıdan, şimdi her şey gibi maziye karışmış olan o bir zamanki muhteşem Türk kıyafeti ile Oruç Reis çıktı. Tam bir sükûnetle askerinin ta ortasına kadar yürüdükten sonra açık, ahenkli, müessir bir sesle dedi ki:

- Evlatlarım, yoldaşlarım! Bilirim size cesaret vermek için söz söylemeye hâcet yoktur. Bu dört-beş aylık daimî muharebede hepiniz nasıl aslan olduğunuzu tekrar tekrar gösterdiniz. Ancak biliyor musunuz ki şimdi bütün Türklerin, bütün Arapların, bütün İspanyollar ile Venedikliler, İtalyanlar ve Cenovalıların sabırsız gözleri sizin üstünüze, sizin gösterdiğiniz yiğitliklere çevrilmiş bakıyor. Aklınızda tutunuz ki: Hristiyanlık âleminin en kuvvetlisi olan koca İmparator Şarlken, o mağrur hükümdar bugün hırsından kuduruyor, üç kaya parçasının arkasına sığınmış sizin gibi bir avuç kahramanın Allah yolunda, din yolunda, namus ve millet yolunda gösterdiği yiğitlikten yılıyor! Bu beş ayda ananızdan emdiğiniz sütü helal ettirdiniz, aç yattınız, çıplak dövüştünüz. Lakin işin asıl mühimi, bundan sonra. Biliyorsunuz ki düşmana daha birçok yardım geldi. Lakin ne ehemmiyeti var, onlar yüz bin olsa biz yine bu kadarız ve bizim vazifemiz sonuna kadar dövüşmektir. Onun için bu hususta ümitsiz olmaya sebep yok. Sade şu var ki, bunlar yakında mutlaka umumi bir hücum yapacaklar. Eğer biz ölmeden bir tekimiz sağ olduğu halde, benim ölüm şu kale kapısının eşiği üzerinde parça parça olmadan evvel, bu korkak, bu namert düşman, elimizden, beş aydır kanımızla suladığımız, canımızla koruduğumuz kaleyi alırlarsa, dünyanın, âhiretin en kara yüzlüsü oluruz. O gürültücü, demir zırhlı İspanyollara bakmayın. İslam'ın kılıcı demirleri de keser. Şu elimdeki kılıçla sade ben o zırhların en kalınlarından belki yirmi tanesini parçaladım. Hem neden korkacağız; Allah bizimle, hak bizimle, namus bizimle! Arap kardeşlere, İspanya'da, o buradan küçük bir denizle ayrılmış eski İslam memleketinde bu İspanyolların neler yaptığını, Cezayir'de bile ne namussuzluklar yapmak istediğini bilirsiniz. Onlara vuracağınız zaman, bekâretleri yok edilen İslam kızlarını, ateşlerde yakılan ihtiyarları, kadınları, elleri ayakları kesilen, dilleri kopartılan yiğit bahadırları göz önüne getiriniz ki Allah kolunuzun kuvvetini, yirmi misli eylesin. Bir iş yapalım ki şan olsun. Yiğit ölür nam yaşar. İslamlık Mağrip'te batıyor. İslam emirleri din düşmanlarıyla birlik olmuş, fakir ahaliyi eziyor. Daha ne yaşayacağız! Ya bu namertleri geldikleri yere, geldikleri yere değil, cehennemlerin dibine yüzlerinin karasıyla yollarız yahut biz yüzümüzün akı, imanımızın nuru ile şehid olur göçer, hiç olmazsa rahmet-i Rahman'a kavuşuruz. Sözümü bitirmeden bir şey daha söyleyeyim. Belki o fikirde olanlar vardır. Yani korkar demeye utanırım. Dünyada alacak muradı, sevdiği, nişanlısı olan varsa içimizden çıkıp gidebilir. Zor ile ölüm olmaz! Var mı o fikirde olan?...

Reisin bu sorusuna derin bir sükût cevap verdi. Yalnız o sükût içinde coşmuş yüreklerin, binlerce ölümden, işkenceden titremedikleri halde din, vatan, namus sözlerine karşı titreyen aslan yüreklerinin derinliklerinden kopmuş bir iki hıçkırık işitildi. Beyaz saçlı, beyaz sakallı kaba korsanlar bile nasırlı ellerini daha genç ve heyecana yatkın olanlar gibi gözlerine kaldırdılar. Reis ahenkli sesiyle devam etti:

- Yok, öyle mi? Şimdi çocuklar, Allah cümlenizden razı olsun. Yine o Allah'a yemin ederim ki bana kalsa bu kaleyi vermektense bütün maiyetimle beraber burasını cümlemize mezar yapmaya ve taşı toprağı askerimin üzerine yığdırıp kapısına "el-Fatiha" yazdırmaya razıyım. Çocuklarım, aslanlarım, geliniz şimdi yeminlerimizi bir daha yenileyelim.

Tilimsan kalesinde bir burç

Yemin merasimi gözyaşları içinde yerine getirildi. Oruç Reis uzun boyu ile bu manzaraya heybetli bir heykel gibi bakıyordu. Sanki taştan yapılmıştı. Bir aralık yanına gelen İshak Reis:

- Ağabey ağlıyorsun, dedi.

Oruç elini yüzüne kaldırdı. Gerçekten o parlak, ateşli çakır gözlerinden kendinin de haberi olmayarak sakalı üzerine iki gözyaşı yolu iniyordu. Büyük, tek eliyle sildi:

- İshak, dedi, bilir misin ki zavallı kardeşimiz İlyas'ın şehadetinden beri ağlamamıştım.

* * *

Şimdi kale burçları üzerinden düşmanın harekâtını seyretmekte olan Türkler koca ordunun birtakım bölüklere ayrılmakta, öteye beriye hareket etmekte olduğunu gördüler. Düşman hücum tertibatına giriyordu. İspanyollar getirdikleri toplarla şiddetli bir ateş açtılar. Oruç en yüksek burç üzerinde duruyor; yanında duran, kıyafetinden bir Arap reisi

olduğu anlaşılan uzun boylu, kıvrıkcık siyah saçlı bir genç ile konuşuyordu. Tek eliyle ve şimşek gibi seri bir hareketle aniden genci kolundan tutup yanındaki siperin arkasına çekti. Hemen yine o anda düşman tarafından atılmış bir gülle, kendine has sesiyle gelerek Hasan Bey'in (Arap reisi) durduğu yeri toza dumana karıştırdı. Genç reis, henüz kendini toplayamamıştı. Oruç ise adeta sevinçle ve gözlerinin içi ışıklarla gülerek uzaktaki düşmana doğru elini uzatmış bağıırıyordu:

- Pekâlâ, pekâlâ! Hoş geldi, safa geldi!

Sonra Hasan Bey'le daha emin bir mahalle çekildiler.

Oruç diyordu ki:

- Hasan Bey, korkuyorum ki bu defa bu heriflerin ellerinden kurtulamayacağım. Hususiyle beni ellerine geçirirlerse mutlaka öldüreceklerdir. Lakin benim düşündüğüm bu değil, çoluk-çocuk beni ürkütüyor.. Bu dinsiz İspanyollar yine genç kadınlara, bâkire kızlara sarhoş sarhoş sataşacaklar... Ah, İbn-i Hâmûn acaba bunları düşünmez mi?

Korsan hırsından sararmıştı... Dişlerinin arasından meçhul bir şahsa hitap olan "alçak" kelimesi döküldü. Sonra tekrar muhatabına dönerek:

- Ben o günleri görmeyeceğim. Lakin her halde ruhum bile azap duyacak. İspanyollar içeri girmemeye, sade Araplar girmeye razı olsalar kadın ve çocukların hatırı için, bizim de çıkıp gitmemiz şartıyla kaleyi verirdim. Biliyor musun ki ne barut var ne gülle?

Hasan Bey kederli bir şekilde başını eğdi. Oruç:

- Bu hücumu istediğim gibi parlak defedebilirsek, hususiyle yeni gelen İspanyol yardımcı kuvvetini iyice ezersek bu şartlarımızı belki kolayca kabul ettirebiliriz. Bakalım Mevla neyler!

- Neylerse güzel eyler, lakin şu bölüğün manevrasına dikkat ediyor musunuz?

Bunu arkadan yaklaşan İshak Reis söylemişti.

- Evet, zannıma kalırsa arkamızdan hücum edecek. İspanyolların zırhlı alayları!

Sonra dişlerinin arasından: "Şövalyeler, geliniz bakalım geliniz! Lakin bugün asla unutmamak üzere öğreneceksiniz ki gelenlerin görecekları de vardır. **Ve demir demire dokunmadan yiğit yiğidi tanımaz.**" sözleri döküldü.

Biraz sonra Türk korsanları kıyafetini giyinmiş, İzmir kıyılarının savaş meydanları için yetiştirdiği pehlivan yapılı bir genç; başı açık, alnı kanlı bir bez sarılı olduğu halde reise yaklaştı. Bu, Oruç'un pek sevdiği bir korsan reisi olup her zaman en tehlikeli mevkilere yetişir, en sıkıntılı zamanlarda neşesini, ümidini asla kaybetmezdi.

Yegâne kusuru yemek yemesi olup tayının idare için yarıya indirilmesinden sonra her gün latife tarzında açlıktan şikâyet etmeyi alışkanlık edinmişti. Oruç yeni gelene gülerek:

- Alemşah Reis, diyordu, bugün açlıkla nasılsın? Alemşah gür sesiyle cevap verdi:

- Bırakın Allah aşkına, beş aylık muhasaradan yılmadım, bu açlık beni yıldırđı.

Sonra ilave etti:

- Ben bu kancık İspanyollara ömrümde teslim olsam mutlaka açlık sebebine olurum. Bazen adeta şehid olacağım geliyor. Hem kurtuluş, hem sevap. Reis! Düşman arka burçlara epeyce yaklaştı. Bu taraftan ve bizimkilerden biraz adam alıp gideceğim. Ben bu Arapların kavgasından bir şey anlamıyorum, ne dersiniz?

Oruç:

- İstedığınız kadar alınız, ben senin fikrindeyim. Az olsun Türk olsun.
Şimdi iki kahraman kardeş yalnız idiler.

* * *

Hücum bütün şiddet ve heybetiyle başlamıştı. Ordugâhın metrisleri, kalenin burçları iki taraf ölüleri için de umumi bir kefeni andıran beyaz bir dumanla örtülmüştü. Naralar, lololar, bağrışmalar, çelik ve zırh sesleri, hepsi bir girdap halinde birbirinin içinde dönüyordu. Bu hücumdaki şiddeti, müdafaadaki dehşeti ne bir yazarın kalemi, ne bir ressamın fırçası bütün fecilik ve korkunçluğuyla anlatabilir.

Kalenin hendeklerine doğru her taraftan yürümekte olan düşman, dört bir taraftan üstlerine yağan gülle ve kurşuna, pek ilerleyeni kaleden çıkan küçük ve fakat metin müfrezelere dayanamayarak, kayalara çarpıp dağılan coşkun dalgalar gibi kararsız ilerlemeler, ani ricatler, kaynaşan duraklamalarla görölüyordu. Katı hücumdan evvelki top muharebesi bir iki saat devam etti. Bu esnada İspanyol zırhlıları müstesna bir gayret ve çalışma ile ilerlemiş, nisbeten o derece metin olmayan arka bedenlerin hendeklerini doldurmuştu. Burada her an yerler yıkılıyor; toz, duman, kan içinde ortalığı kaplayan yaralıların iniltisinden, topların gürültüsünden başka bir şey işitilmiyordu. Birdenbire arka burçlarda birçok hırs ve dehşet sesleri peyda oldu. "Allah! Allah!" naraları, "Vur! Vur!" sesleri, "Sen Cako! Sen Cako!"¹⁹ nidalarına karıştı. Aynı zamanda gür, kalın bir ses Türkçe ve dumanlar arasından:

¹⁹ Sen Cako yahud Sen (Saint) Yago, eski İspanyolların savaş nidasıdır.

- Korsanlar, Türkler, arka bedenlere! Düşman merdivenlerle burçlara çıkıyor! diye bağırdı.

Oruç Reis'in defalarca mağlup ettiği İspanyol savaşçıları

Birçok yalın kılıklı Türk savaşçıları şiddetle esen bir rüzgâr gibi o tarafa atıldılar. Bunların arasında, hatta ön safında sabahleyin Oruç Reis'in konuştuğu Arap reisi genç Hasan Bey bulunuyordu. Sağ elinde Endülüs işi eğri ve ince kılıcı, sol elinde yine Endülüs işi tabancası vardı. Bunlar arka duvarlara yetiştikleri zaman, bedene yüzlerce merdivenlerin dayanmış, üstlerinin baştan ayağa zırhlı İspanyol şövalyeleri ile dolmuş olduğunu gördüler. Hele merdivenlerden biri burcun kenarına ulaşmıştı. Hasan Bey henüz burcun kenarına gelmişti ki, iri cüsseli ve baştanbaşa zırha bürünmüş bir İspanyol, kalenin üstüne o merdivenden sıçradı. Aşağıdan İspanyolca "Yaşa! Haydi! Sen Yago! Sen Yago!" sesleri bir yanardağ patlaması gibi yükseliyordu. Kalenin üstüne çıkan İspanyol'u takip eden bir ikincinin elinde de büyük bir İspanyol bandırası vardı.

Genç Arap reis şiddetli bir hırsla elindeki kılıcı iri cüsseli İspanyol'un başına indirdi. Lakin kılıç ağır, kalın ve uzun tüylerle süslü miğfere tesadüf edince iki parça oluverdi. Kılıcın böyle kırılması ve düşmanın, böyle karşısında heybetli bir hücum tavrı ile metanet heykeli gibi dikilmesi, ateşli Arab'ı öfkesinden deliye çevirdiğinden sol elindeki tabancayı kullanmayı bile unutarak harikulade bir şiddetle İspanyol'un üzerine hücum etti. İspanyol da kılıcını kullanmaya vakit bulamadığı için Hasan Bey'e sarılmıştı.

Bütün bu şeyler bir an içinde olmuştu! Şimdi adeta gayr-ı ihtiyari bir hisle iki taraf da durmuş, derin hendeklerin üzerinde ve kanlı bir burcun tehlike dolu kenarında, savaşan iki milletin vekâletle cengini eden bu iki kahramana manyetizmalanmış gibi bakmakta idiler. Boğaz boğaza korkunç bir boğuşma başlamıştı. Sanki binlerce savaşçının kin ve garazı, kuvvet ve cesareti, mahareti bu iki vücutta toplanmıştı.

Hemen yine bu anda Türkler hürmetli bir tavırla iki tarafa ayrıldılar. Oruç da yalın kılıç hadise mahalline yetişmişti. Evvela bir hücum tavrı gösterdiyse de o da cereyan eden vakanın tabiiliğini hissedince sessiz ve seyirci kaldı.

İspanyol delikanlı hakikaten çevik ve cesur olduğundan Hasan Bey'e karşı pek güzel müdafaada bulunuyor, çelik gibi olan bu genç Afrika aslanını sıkıştırıyordu. Aşağıda, kalenin dışından İspanyollar "Sen Yago! Sen Yago! diye naralar atarak öncülerini olan kahramanı teşvik ediyorlardı.

- Sen Yago! Sen Yago!

Heyecanından artık nefsine hükmedemeyen Oruç:

- Hasan oğlum gayret! diye bağırıyordu.

Bu acı, tesirli sesi duyan Hasan Bey, reisin varlığını hissetti. Kendimizi tam ümitsizliğe teslim edeceğimiz zamanlarda böyle bir ses, bir teşvik ile nasıl birdenbire, son bir heybetli hamle yapabilecek şekilde canlandığımızı çeşitli muhitlerde hepimiz tecrübe etmişizdir. Genç Arap da böyle oldu. Bütün ruhî infiallerinin sinir ve kaslarına verdiği fevkalade bir kuvvetle dağ gibi İspanyol'un ayağını yerden kesti ve mahirce bir hareketle aşağıdaki derin hendeğe savurdu!

O anda iki taraftan da dehşet sesleri yükseldi. İspanyol düşerken ümitsizce bir kuvvetle Hasan Bey'e sarılmış, düşmekte olduğu yokluk çukuruna onu da beraber çekip götürmüştü!...

Gerek Türkler, gerek İspanyolların şaşkınlığı bir iki saniye kadar ancak devam etti. Müthiş bir gazap ve her ağızdaki intikam narası ile iki taraf birbirine hücum ettiler. Bu defa

en önde ve büyük, gösterişli İspanyol bandırasının ta yanında, hâlâ başı açık ve yarası daha fazla kanamakta olan Alemşah Reis'in pehlivan gibi şekli görünüyordu. Sağ eli ağır palasını İspanyol'un kafasına şimşek gibi indirirken sol eli, herifin eli ile sarılmış olduğu muhteşem bandıranın gönderini karşı konulmaz bir kuvvetle çekip aldı.

Yarım saat sonra merdivenler kırılmış, İspanyollar sürülmüş, kale bedenleri kıpkırmızı kesilmişti. Oruç enli kılıcının kanlarını silerek kalenin başka bir noktasına koşarken şimdi ruhsuz cesedi kale hendeğinde kuvvetli düşmanıya kucak kucağa yatan Arap reisini düşünerek "İnnâ lillâh...[20](#)" dedi.

[20](#) Tamamı "Biz şüphesiz Allah'a aidiz ve şüphesiz ona döneceğiz" manasına gelir (Bakara suresi, ayet 156) (y.n.).

Uzakta büyük, geniş omzunda muhteşem, koca bir İspanya bandırası olduğu halde yine kendisi gibi bir korsanla gülerek bir şeyler konuşan Alemşah'ı gördü. Başından sarığı dahi çözülp düşmüş, yüzünün bir tarafı büsbütün kıpkırmızı olmuştu. Yanındaki korsana diyordu ki:

- Herif galiba kaleyi imparator cenaplarının sanmıştı. Malı gibi girmek, bandırasını dikmek istiyordu. Boğazından tuttum, dedim ki, yoldaşım, senin bandıranla bu kale arasında iki bin tane aslan Osmanlı'nın göğsü var.

Sonra kendisiyle konuşacak kadar vakti olmadığı için acele geçen Oruç Reis'i arkasından işaret ederek:

- Baba, diyordu, galiba ganimetimi beğenmedi. Ee ne yapalım yoldaş, yarım tayın yiyen asker bu kadar hizmet eder!..

* * *

Dördüncü Bölüm - Namusu mu, Hayatı mı?

Bir safhası anlatılan umumi hücum neticesinde düşman hiçbir şey kazanamamış ve kale bedenlerinin altında, hendeklerde birçok yaralı ve ölü bırakarak ordugâha çekilmişti. Fakat bu muvaffakiyetsizlik kuşatma altındakiler için o derece sevince sebep olmuyordu. Hücum gününü takip eden iki gün ve iki gece içinde kale üzerine ordugâhtan fevkalade bir şiddetle gülle yağdırılarak birçok kısımları harap edildi. Kaledekiler bir taraftan düşmana

karşılık veriyorlar, bir taraftan da açılan gedikleri kapamaya çalışıyorlardı.

Özellikle erzak ve mühimmat bitmiş, son hücumdan iki gün sonra muhafızların adedi birkaç yüz kişi azalmıştı. Bundan dolayı Oruç Reis, yarınki durumlara dair müzakerelerde bulunmak için askerin ileri gelenlerini çağırarak bir meclis toplamak lüzumunu hissetti. Bu mecliste her biri bir orduya iftihar vesilesi olabilecek kahraman savaşçılar, tecrübeli askerler, pervasız korsanlar vardı. Oruç dedi ki:

- Yoldaşlar, cümleniz benimle birçok kavgalarda, dar yerlerde, ölümler içine bulundunuz. Allah için söyleyiniz; korkmak, kaçmak, teslim olmak gibi bir kahpeliğimi, namertliğimi gördünüz mü? Herkes "Hâşâ!" diyorlardı.

- Öyle ise şimdi söyleyeceğimi dinleyiniz: Bu herifler beş altı aydır üstümüze gülle yağdırıyorlar; biz de elimizden gelen ne ise yaptık, yapıyoruz, yapacağız! Bu azlığımızla sade müdafaa etmedik, huruç yaptık, ordugâhlarını bastık, yüzlercesini kestik, yüzlercesini esir ettik. Fakat her şeyin bir sınırı vardır. Bu tarihten itibaren bunlara dursak dursak bir ay daha karşı durabileceğiz. O zaman ise ölümlerimizi çiğneyerek kaleye girecek olan bu vahşiler, bu kahpeler, hırslarından çocuklara, kadınlara her yerde yaptıkları her şeyi yapacaklardır. Eğer isterseniz şimdi İspanyollar şehre girmemek üzere teslim olarak ahaliyi kurtaralım. Dikkat edin yoldaşlar! Ben canımızı kurtaralım demiyorum. Zaten ben kurtaramam. İspanyollar beni ellerine geçirince sağ bırakacak kadar eşek değildirler. Onların benim canımı almak için andı, yemini vardır. Fikrim sadece sizin görüşünüzü sormaktır. İsterseniz şimdi kale kapılarını açalım, bizim on mislimiz olan düşmanın içine dalarak bire kadar şehid olalım. İsterseniz müdafaa edelim. Lakin nasıl olsa sonunda dediğim tehlike mevcut olduğundan, ahaliye kesinlikle taarruz edilmemek ve bizim silahlarımızla Cezayir'e gitmemize müsaade olunmak üzere teslim olsak ve öcümüzü sonra alsak nasıl olur? İşte size birkaç türlü hareket yolu. Düşününüz, müşavere ediniz, hangisini kabul edeceksiniz!

Tiflis şehrini gösteren bir gravür

İhtiyarlar henüz cevap vermemişlerdi. İki delikanlı fırladı. Bunlardan biri Alemşah Reis'ti. Diyorlardı ki:

- Baba! Kale vermek bir şey değil. Taştan topraktan ne olur. Lakin ucunda namus var! Namusumuzu ayaklar altına almaktansa şerefle ölmek bin kat âlâdır!

Bu sözler hazır olanların hislerini tam manasıyla galeyana getirmiş olduğundan herkes tek his ve tek ses bağırdılar:

- Hay hay! Teslim olmayacağız; ölüm var dönüm yok! Oruç az kaldı bir defa daha ağlayacaktı. Çoluk çocuk

endişesi ile yumuşayan kalbi bir anda demir kesildi. Mevkiinin, heyecanının tesirlerine nefsini teslim etti:

- Pekâlâ yoldaşlar! Madem sözümüz bir özümüz birdir, karşı dururuz. Allah'ın takdiri yerini bulsun. Vücudumuzdan son nefes çıkıncaya kadar, düşmanın ayağı kanlı sinelerimize basmayınca kale düşmanın olmayacak!

Sonra ellerini kaldırdı. Metin dudaklarının arasından kalbî bir dua okudu.

Herkes gözünde heyecan yaşs, gönlünde hamiyet ateşi olduğu halde meclis odasından çıktı. Artık son nefese kadar bu kavruk Afrika kayalarını, onun arkasına sığınmış namus ve şanı müdafaa edeceklerdi.

* * *

Muhasara ve sıkıştırma, artan bir şiddetle devam ediyor; korkunç hücumlar, dehşetli müdafaalar vukua geliyordu. İki taraftan da gösterilen kahramanlıklar hakikaten bir beşeriyetin yiğitlik tarihini dolduracak derecede parlak, çok idi.

Vakta ki muhasaranın altıncı ayı girdi; İspanya kumandanı Marki de Gomars ile İbn-i Hâmûn yiğitçe bir darbeyle, üstlerine çökmüş olan mağlubiyet utancının bulutlarını parçalamak, öfkeli, intikamcı imparatora boş durmadıklarını anlatmak için birliklerinin önüne geçerek ve büyük bir cesaret göstererek artık top güllerine mukavemet edememeye başlamış olan burçların altına sokuldular. Ya ölmek veya galip gelmek maksadıyla gayet inatçı bir hücum icra ettiler.

Kale bu hücum esnasında hakikaten tehlike altına girmişti. Hatta iki gedikten İspanyollar ile Araplar içeri girmiş, bir iki burçta İbn-i Hâmûn ile Marki de Gomars'ın sancakları dalgalanmıştı. Fakat Oruç, maiyetinde beşyüz seçme kahraman olduğu halde sakalı, elbisesi kanlara boyanmış ve yalın kılıcı elinde, her tehlikeli noktaya yetişerek ve bütün reislerin, maiyetlerinin saflarında birer nefer gibi harp ederek çalışması sayesinde düşman ricate mecbur edilip kale kurtarılabildi. Bu müthiş savaşta üç meşhur reis ile altı yüz bahadır şehid oldular. Düşmanın telefâtı bu mikdarın beş altı misli ise de çokluklarına nazaran hiç ehemmiyeti yoktu. İshak Reis de omzundan yaralıydı.

On beş gün daha geçti. Savunma işi cidden imkânsız hale geldi. Nihayet reisler, müşavereden sonra kaleyi teslim etmeye karar verdiler. Ahaliye katiyen dokunulmamak, muhafızların bütün eşya ve silahları ile Cezayir'e gitmesine mani olunmamak başlıca şartlardandı. 1518 yılı Ekim ayının on beşinci günü bu şanlı topluluk, derin bir kederle ezilmiş oldukları halde, muazzez silah arkadaşlarının dörtte üçünü müdafaası uğrunda

kanlar içinde terk ettikleri bu hatıralarla dolu kaleden çıkmakta idiler!

Bu vaka talihin, cesaret ve liyakat ile elim, kanlı bir istihzası idi. Altı aydır kendilerine ölüm doğurmuş, kendilerini ölümle kuşatmış olan bu uğursuz felaket ocağını, kendilerine karşı yabancı, merhametsiz Afrika'nın bu kavruk kayalarını onlar garip bir hisle sevmiş, benimsemiş idiler. Felaket ve sevilenlerin ölümü hatırası onları buraya bağlamıştı. Altı aydır bir akşam bile karınlarını layıkıyla doyuramamış olan bu kana susamış toprağı vatanları imiş gibi, sanki Aydın sahillerinin güzel kokulu ağaçlarla, çiçeklerle süslü sahilleri gibi sevmişlerdi. İçinde yarasız bir nefer bile kalmamış olan bu bahadırlar kafilesi, büyük bir milletin vatandan kovulan son kazazede topluluğı gibi şimdi sessiz, elem ve matemle dolu duran Tilimsan sokaklarından geçerken arkalarına bakmaya cesaret edemiyorlardı. Alemşah Reis'in heybetli endamı çökmüş gibiydi. Kâh müthiş bir feveranla coşuyor, kâh çaresizliğin altında eziliyordu:

- Bu güzelim kale, diyordu, bu namertlere verilir mi? İçinde bu kadar şehidimiz, yoldaşımız yatıyor!..

Böyle derken gözleri sulanıyor, hücum eden gözyaşları arasında o burçların üzerinde, sinelerinde birçok kanlı yaralar ile düşüp kalmış baba gibi sevdiği ihtiyar savaşçıların, kardeşten fazla sevdiği yiğit, genç yoldaşların solgun ve mahzun hayallerini görüyordu. Onlar yattıkları yerden -ki biraz sonra İspanya'nın mağrur savaşçıları çiğneyecekti- sitemkârca nazarlarla ona bakıyorlar, güya:

- Böyle mi olacaktı, diyorlardı, böyle mi? Bizi böyle gurbet ellerde bırakmak, mezarlarımızı düşman ayağı altında çiğnetmek için mi getirdiniz. Ölüm de beraber dönüm de beraber değil mi idik. Nerede silahlarımızın üzerine ettiğimiz yeminler? Ya bizi bırakmayınız yahut topraklarımızı da çok uzakta kalan vatanın temiz toprağına, orada tenha, kayıtsız ve uzun gecelerde bizi dönecek diye bekleyen ihtiyar analarımızın, babalarımızın yanına götürünüz! diyorlardı.

Kahraman delikanlı adeta birkaç defa duraladı, bembeyaz bir çehre ve parlamış gözlerle kendisini zorlayanlara karşı fena fena bakarak:

- Bırakınız beni, diyordu, gitmeyeceğim! Türk'ün mezarını, yoldaşlarımızın kanını İspanyol namertleri, çıplak serseriler çiğneyecek. Ben ölmek istiyorum size ne? Şuraya bak, işte o aslan Mehmed Reis göğsüne vuran bir gülle ile şuraya düşmüştü. Evet, tam oraya, koştum o belalı vakitte sırtıma yüklendim, ölmez sanıyordum. Hâlbuki çoktan cennete uçmuş. Daha ileride benim mert kardeşim, yoldaşım Süleyman düşmüştü... Onu da ileriye gömdük. Toprağı daha kurumadı. Demir kalbi daha erimedi. Bırakın beni!..

Alemşah'ı yola getirmek için birkaç defa Oruç'un müdahalesine lüzum görülmüştü. Genç adam yalnız onun herkesi manyetizma eden nazarları altında iken, onu dinlerken isyan edemiyordu.

Zavallı Alemşah! Bilmiyordu ki zaten kara talih onları bu uğursuz topraktan çıkarmamak için demir elini uzatmıştı ve aklına gelmiyordu ki şurada sağ kalanlar da pek az sonra mezarsız, kefensiz, kanlı ve cansız uzanıp kalacaklardır!

Oruç tepeden tırnağa kadar silahlı bölüğü ile düşman askerinin arasından geçerken, bir maiyetindeki sayıları yedi sekiz yüze ulaşan arkadaşlarına, bir de düşman askerine baktı. Gözlerinde bir gurur ışığı parladı. Yanında sessiz ve cansız yürüyen Alemşah'a dedi ki:

- Artık kederini bırak da şu manzaraya bak! Altı yüz yiğit bu kadar bin kişinin arasından nasıl pervasız geçiyor. İşte yiğitliğin saltanatı! Şimdi bu herifler galip mi sayılır. Kalene gelince, iyi bil ki onu yine alacağız!

Bu esnada bölüğün diğer başında fena bir arbede çıkmıştı. Bir Türk koşa koşa geldi:

- Baba, dedi, bu İspanyollar develerimizi çevirdiler, bir şeyler söylüyorlar, silahlarımızı almak istiyorlar, vermedik, cenk edeceğiz, bu ne demek?

Bunu diğer bir haber daha takip etti:

- Reis, İspanyollar zorla bizim ellerimizi bağlamak istiyorlar. Oruç kaşlarını çattı, "bu ne demek?" sorusunu o da tekrar etti. Alemşah elini kılıcının üzerine koyarak kabzasını kırarak gibi sıktı.

Haberler pek doğru idi. Ahde vefayı asla bilmeyen İspanyollar, Türkleri, hele Baba Oruç'u asla bırakmak fikrinde değildiler. O yeminler, İncil üzerine verilen sözler, onlarca sade bir harp hilesi demektir.

Oruç vücudundaki bütün kan beynine hücum etmiş olduğu halde kalenin uzakta duran açık kapısı ile kendileri arasındaki mesafeyi seri, alışkın bir bakışla ölçtü ve ansızın ileriye atılarak yine o ahenkli ve daima harbin gürültüsüne galip sesi ile bağırdı:

- Yoldaşlar, kancıklık, hepiniz kaleye!

Küçük ordu adeta otomatik bir hareketle silaha davrandı ve önlerine geçmek isteyen şaşkın İspanyol alayları arasından düşman leşleri ile örtülü geniş bir cadde açtı. Kale kapısına yetişti. Son Türk de arkasından gelen İspanyol'a son darbesini vurup içeri girince, büyük kapılar İspanyolların yüzüne matem koparan ve tehditkâr bir inilti ile kapanıverdi!

Beşinci Bölüm - Son Levha

Oruç Reis takımının kaleden çıkması üzerine içeriye, kaleyi teslim almak üzere beş yüz kadar düşman askeri girmişti. Bunlar tekrar böyle müthiş bir şekilde ve hayret verici bir süratle reisin kaleye sahip olduğunu görünce, büyük bir telaşla müdafaaya davrandıysa da o anda yarısı öldürülüp diğer yarısı esir ediliverdi.

Alemşah yara bere içinde ve henüz kılıcını kınına koymamış olduğu halde Oruç Reis ile etrafında düşünceli duran reislerin yanına gelince neşeyle şöyle deyiverdi:

- Hah şöyle, benim bildiğim kale böyle verilir! Korkaklar muharebede zorla aldığım İspanyol bandırasını bile götürmeme müsaade etmemişlerdi.

Sonra kanlı kılıcının ağzını ta uzakta görünen İspanyollara doğru çevirip sallayarak bağırdı:

- Al sana bandıra, al sana kale! Nasıl iyi mi şimdi! Düşman Türkleri nasıl olsa ele geçireceğini bildiğinden hücumla kalkışmadı. Hüzünlü, gamlı bir akşam da gelip çatmıştı.

Sabaha kadar bir tedbire müracaat edilmezse yarın esaret, hem de şartsız esaret muhakkak olduğundan Alemşah'ın çocukça zevk ve şevkine rağmen gece kalenin, karanlıktan istifade edilerek terkine karar verildi. Saat dört sıralarında küçük bölük, bütün mal ve eşyası, hasta ve yaralıları ile kaleden çıkmış, yol almaya başlamıştı. Sabaha kadar elden gelen süratle yürünmüştü. Güneş doğarken mücahitler kafiləsi, yüksek bir bayırdan aşağı iniyordu. Birdenbire İshak Reis, bir hayret sesiyle arkalarını gösterdi. İbn-i Hâmûn'un Arap süvarileri büyük bir süratle kendilerini takip etmekte idiler.

İshak:

- Ne yapacağız?

Oruç:

- Dövüşeceğiz, bir kişi kalıncaya kadar...

Alemşah köpürüyordu:

- Gelsinler bakalım gelsinler; zaten istediğim gibi öcümü alamamıştım.

İshak en itidalli görünüyordu. Eşyadan kıymetli olanını parça parça bırakmak ve düşmanı yağma ile gecikmeye uğratmak fikrini ileri sürüyordu.

Oruç ona yavaşça:

- Ne faydası var, Allah'ın dediği olur.

İshak:

- Ağabey, Allah evvela bütün vasıtaların kullanılmasını, sonra tevekkülü emreder.

Eşyanın büyük bir kısmı orada bırakıldı. Bölük şimdi daha büyük bir süratle yol alıyordu. Gerçekten düzenli asker olmayan takipçiler, eşyanın başında hayli müddet duraklıyorlardı. Bu manevra birkaç defa daha tekrar olundu. Lakin saat dokuza doğru artık elde bir şey kalmamış, korkunç vakanın mukaddimesi görülmeye başlamıştı.

Saat on bire doğru iki düşman hemen karşılaşma halindeydiler. Oruç hiçbir şey olmamış gibi metin ve mülayim, elinde büyük kılıcıyla maiyetinin önünde durdu. Küçük fakat şanlı bölük, bu yabancı ve geniş çölde, uzak ve belirsiz ufuklar arasında ve derin bir sükût içinde reislerinin son sözlerine kulak tuttular:

- Yoldaşlar! Gün akşamlıdır! Her şeyin bir nihayeti var. İşte artık şehidlik vakti geldi çattı. Sözünde durmayan bu karı meşrepli düşmana teslim olmak elbet aklımıza gelmez. Ben sonuna kadar dövüşeceğim. Gaziler! Daha doğrusu şehidler! Allah ile ahd olsun ki kimse teslim olmayacak, hiçbirimiz can korkusunu aklımıza getirmeyeceğiz. Yaralarımızın acısına bakmayacağız, bir düşman daha öldürmeye çalışacağız. Hepimiz zaten abdestliyiz. Şimdi helalleşelim!

İşte bu zaman en metin yürekler, en zâlim tabiatlar bile gözyaşı döktü. Herkes birbirine sarıldı. İshak Reis aşikâr ağlıyordu. Büyük kardeşini, ailenin adeta babası ve hepsinin savaşta, barışta üstadı olan kahraman Oruç'u son defa kucağında sıkarken yavaşça dedi

ki:

- Kendime acımıyorum, sana acıyorum. Ümmete, İslam'a lazımdın.

Oruç Reis'in kardeşi Hızır Reis nam-ı diğer Barbaros Hayreddin Paşa

Oruç Reis bu söze sadece:

- Hızır!

kelimesi ile cevap vermişti.

O zaman her ikisi de Cezayir'in bir köşesinde düşmanla uğraşan ve şimdi iki ağabeyisinin nasıl bir halde bulunduğu habersiz kalmış olan küçük kardeşleri Hızır'ı; dört kardeşin düşman kılıcından arta kalan bu son gencini bir an için görür gibi oldular ve gelecekte bütün Avrupa'dan kardeşlerinin kanını almak için savaşır hayal ettiler!

* * *

Şimdi iki düşman, azgın dalgalar gibi birbirine hücum etmişti. Merkezde acı, feci, yüce ve müthiş bir kaynaşma vardı! Bütün dış hatlar oraya doğru yuvarlanıyor, oraya yığılıyor, sonra o noktanın altı boş, yokluk gavyâsı imiş gibi dağılıyordu. Feryat, velvele, Allah ism-i celali, vur vur sesleri kanlı, delinmiş göğüslerden çıkıp müthiş bir kasırga halinde merkezin etrafında dönmekteydi. O merkez bazen birdenbire dalgalanıyor; büyük, heybetli, kan kırmızı elbiseli, tek kollu bir bahadırın üst kısmı yükseliyor, müthiş bir darbe; tek, kırmızı elbiseli, uzun bir kolun salladığı ağır ve kati bir kılıcın darbesi görülüyordu! Onun yanında Alemşah'ın yine çıplak kalmış metin başı yükselip alçalıyor, bu iki heybetli adam harbin merkezini kendileri ile beraber naklediyorlardı. Alemşah'ın gür sesi bazen işitiliyordu. Deli gibi, kudurmuş gibi dövüşürken her darbesine şu kelimeleri ilave ediyordu:

- Al sana kale!

Yarım saat sonra Türklerden, o şanlı kafilenden ayakta bir tek nefer bile yoktu. Oruç ile Alemşah birbirinin yakınında, etraflarında naaşlardan birer daire ile arkası üstü düşüp kalmışlardı!...

Güneş büsbütün batmıştı.

Afrika'nın baygın güneşi ufukta titrer ve ağlarken, o nihayetsiz kum sahralarının ortasında korkunç Baba Oruç, sinesi parçalanmış; uzun sakalı, yüzü, şehadetin al kanıyla süslü olduğu halde kahraman oğullarının, aslan yoldaşlarının arasında hâlâ yatıyor!..[21](#)

[21](#) Hayreddin Barbaros vakayı haber alınca son derece kederlenmiş ve tarihlerde görüleceği gibi şöyle bağırıyordu: **"Ah, bütün Frengistân'ı kılıçtan geçirsem kardeşlerimin, yoldaşlarımın intikamını alamam."**

Ali Rıza Seyfi
1313 (1897), Heybeli